

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DÜŞÜNME İHTİYAÇLARININ TEMEL
PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARININ DOYUMUNA GÖRE İNCELENMESİ**

GÜLŞAH SORHAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN, 2014

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Gülşah

Soyadı : Sorhan

Bölümü : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Üniversite Öğrencilerinin Düşünme İhtiyaçlarının Temel Psikolojik İhtiyaçlarının Doyumuna Göre İncelenmesi.

İngilizce Adı : The Investigation of Need For Cognition of The University Students According to Basic Psychological Need Satisfaction.

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Gülşah SORHAN

İmza:

Jüri Onay Sayfası

Gülşah SORHAN tarafından hazırlanan "Üniversite Öğrencilerinin Düşünme İhtiyaçlarının Temel Psikolojik İhtiyaçlarının Doyumuna Göre İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Prof.Dr.Galip YÜKSEL)

(Gazi Üniversitesi,

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı)

Üye: (Yard. Doç. Dr. Zihni KOÇ)

(Gazi Üniversitesi,

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı)

Üye: (Yard.Doc.Dr. Kemal Köksal)

(Gazi Üniversitesi,

İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı)

Tez Savunma Tarihi: 14/08/2014

Bu tezin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Unvan Ad Soyad

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Servet KARABAĞ

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecimde değerli fikirleri, yol göstericiliği ve sabrı ile beni destekleyen ve katkılarını sunan kıymetli hocam, tez danışmanım Sayın Prof.Dr. Galip Yüksel'e sonsuz teőekkürlerimi sunuyorum.

Tezimle ilgili öneri ve geribildirimleriyle katkılarını sunan Prof.Dr.Feride Bacanlı'ya teşekkür ederim.

Verilerin toplanmasında araştırmama katkı sağlayan ğretim elemanları Yrd.Doç.Dr. Günay Akgün, Öğr.Gör. İbrahim Yüksel, Öğr.Gör.Asena Işık, Öğr.Gör.Kemal ztemel, Öğr.Gör.Ali Gll, Öğr.Gör.Safiye Sarıcı Bulut, Yrd.Doç.Dr.Hüseyin nc, Yrd.Doç.Dr.Behire Kuyumcu, Okt.Melek Gülşah Eroğlu, Öğr.Gör.Mustafa Terzi'ye ve araştırmaya katılan öğrencilere teşekkür ederim.

Verilerin analizinde bana desteği ve yardımlarından dolayı Araş.Gör.Mehmet Berkay znl hocama teőekkürü bir borę bilirim.

Araştırmamın geręekleřtirilmesinde katkılarını sunan ve yüksek lisans dönemi boyunca yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşım Psk.Dan.Emre Tunę'a çok teşekkür ederim. Yardım ve desteklerinden dolayı kıymetli arkadaşlarım Havva R. Karagöz ve Ayşen ren'e teőekkürlerimi sunuyorum.

Hayatımın her aşamasında yanımda olan, varlıklarıyla bana g veren, güvenen ve her türlü desteği veren anne ve babama sonsuz teőekkürler ederim.

Gülşah SORHAN

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DÜŞÜNME İHTİYAÇLARININ TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARININ DOYUMUNA GÖRE İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Gülşah SORHAN

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Haziran, 2014

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyaçlarının ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunun cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, algılanan sosyo-ekonomik durum ve devam edilen lisans bölümüne göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesidir.

Araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin farklı bölümlerinde öğrenimlerine devam eden 336 kadın, 91 erkek olmak üzere 427 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada “İhtiyaç Doyumu Ölçeği”, “Düşünme İhtiyacı Ölçeği” ve öğrencilerin cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, sosyo-ekonomik durum ve devam ettiği lisans bölümü hakkında bilgi toplamak amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Veriler Manova, Tek Yönlü Anova ve t testi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda, katılımcıların anne-baba eğitim durumu ve devam edilen lisans bölümüne göre düşünme ihtiyacı düzeyleri ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunu ortak etkisi açısından anlamlı bir farklılık bulunmazken, sosyo-ekonomik durumlarına göre düşünme ihtiyacı düzeyleri ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunu ortak etkisi açısından anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre,

ihtiyaç doyumu toplam puanları farklılık göstermiş, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre ihtiyaç doyumu puanları yüksek çıkmıştır. Cinsiyetlerine göre düşünme ihtiyaçlarının farklılaşmadığı bulunmuştur.

Öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarına göre özerklik, yeterlik ve ilişkili olma alt ölçeklerinden aldıkları puanların anlamlı bir fark gösterdiği tespit edilmiştir. Cinsiyetlerine göre yeterlik, özerklik alt ölçek puanları anlamlı bir farklılık göstermezken, ilişkili olma alt ölçek puanları kız öğrencilerin yüksek olmak üzere anlamlı bir farklılık göstermiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlerine göre özerklik ve yeterlik alt ölçeklerinden aldıkları puanlar farklılık göstermemiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlerine göre ilişkili olma alt ölçeğinden aldıkları puanların anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Anne-baba eğitim durumlarına göre özerklik, yeterlik ve ilişkili olma alt ölçek puanlarının farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Bilim Kodu :

Anahtar Kelimeler : İhtiyaç Doymu, Temel Psikolojik İhtiyaçlar, Düşünme İhtiyacı, Gütülenme

Sayfa Adedi : 72 Sayfa

Danışman : Prof. Dr. Galip YÜKSEL

**THE INVESTIGATION OF NEED FOR COGNITION OF THE
UNIVERSITY STUDENTS ACCORDING TO BASIC
PSYCHOLOGICAL NEED SATISFACTION**

Master Thesis

Gülşah Sorhan

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

June, 2014

ABSTRACT

The main purpose of this study is to examine whether investigation of basic psychological need satisfaction and need for cognition of the university students shows significant difference according to gender, mother's and father's education status, socio-economic status, licensing department.

Study group of the study consists of 427 students including 336 women and 91 men who continue their education in different parts of Gazi University Faculty of Education in 2013-2014 academic year. In the study "Needs Satisfaction Scale", "Need for Cognition Scale" is used and also "The Personal Information Form" is used to collect information about gender of students, mother's and father's education status, socio-economic status, licensing department. Datas were analyzed by the method of MANOVA, one-way ANOVA and t-test.

The results of research indicated there was no significant difference regarding the main effect of need for cognition level and basic psychological needs satisfaction according to the participants' parents education level and licensing department , there was significant difference regarding the main effect of need for cognition level and basic psychological needs satisfaction according to socio-economic status .According to genders of students , total need satisfaction scores have showed difference , need satisfaction

scores of female students was higher than male students. According to genders , need for cognition was not differentiated.

The analysis revealed that there is a significant difference between autonomy, sufficiency and relevance which are subsets of need satisfaction according to students' socio-economic statues. According to gender while competence , autonomy subscale scores did not show a significant difference, relatedness sub-scale scores of female students showed a significant difference to be high. According to the students' learning department, competence, autonomy sub-scale scores didn't show significant difference. According to the students' learning department, relatedness sub-scale scores showed significant difference. According to the parents education level autonomy, competence and relatedness sub-scale scores did not show difference.

Science Code :

Key Words : Need Satisfaction, Basic Psychological Needs, Need For Cognition, Motivation

Page Number : 72 Pages

Supervisor : Prof. Dr. Galip YÜKSEL

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x

BÖLÜM 1

1.GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Araştırmanın Önemi.....	7
1.4. Sınırlılıklar.....	8
1.5. Tanımlar.....	8

BÖLÜM 2

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	10
2.1. Öz Belirleme Kuramı.....	10
2.1.1. Temel Psikolojik İhtiyaçlar.....	13
2.1.1.1. Yeterlik.....	13
2.1.1.2. Özerklik.....	14
2.1.1.3. İlişkili Olma.....	15
2.1.2. Gütülenme.....	16
2.2. Düşünme İhtiyacı.....	18
2.3. Temel Psikolojik İhtiyaçlarla İlgili Yapılan Araştırmalar.....	21
2.4. Düşünme İhtiyacı Konusunda Yapılan Araştırmalar.....	24

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM.....	27
3.1. Araştırmanın Modeli.....	27
3.2. Evren ve Örneklem.....	27
3.3. Veri Toplama Araçları.....	28
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	28
3.3.2. İhtiyaç Doyumu Ölçeği.....	28
3.3.2.1.İhtiyaç Doyumu Ölçeğinin Güvenirliği ve Geçerliği.....	29
3.3.3. Düşünme İhtiyacı Ölçeği.....	30
3.3.3.1. Düşünme İhtiyacı Ölçeğinin Güvenirliği ve Geçerliği.....	30
3.4. Verilerin Toplanması.....	31
3.5. Verilerin Analizi.....	32

BÖLÜM 4

4.BULGULAR.....	33
-----------------	----

BÖLÜM 5

5.TARTIŞMA VE YORUM.....	47
5.1. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Düşünme İhtiyacı Düzeyi Puanlarına İlişkin Bulguların Yorumu.....	47
5.2. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Temel Psikolojik İhtiyaçlarının Doyumu Toplam Puanı ve Özerklik, Yeterlik, İlişkili Olma Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgularının Yorumu.....	48
5.3. Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Eğitim Durumlarına Göre Elde Edilen Bulguların Yorumu.....	49
5.4. Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Sosyo-Ekonomik Durumlarına Göre Elde Edilen Bulguların Yorumu.....	51
5.5. Üniversite Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Lisans Bölümlerine Göre Elde Edilen Bulguların Yorumu.....	52

BÖLÜM 6

6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	54
6.1.Sonuçlar.....	54
6.2.Öneriler.....	55
6.2.1. Uygulamalara Yönelik Öneriler.....	55
6.2.2. İleride Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	56
KAYNAKÇA.....	57
EKLER.....	69
Ek-1 Kişisel Bilgi Formu	70
Ek-2 İhtiyaç Doyumu Ölçeği	71
Ek-3 Düşünme İhtiyacı Ölçeği	72

TABLolar LİSTESİ

- Tablo 1.** Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Düşünme İhtiyacı Düzeyi Puanlarının Ortalama, Satandart Sapma ve *t* Değerleri.....33
- Tablo 2.** Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre İhtiyaç Doyumu Puanlarının Ortalama, Satandart Sapma ve *t* Değerleri.....34
- Tablo 3.** Üniversite Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumlarına Göre Düşünme İhtiyacı Düzeyi ve İhtiyaç Doyumu Puanlarının Ortalamaları, Satandart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları35
- Tablo 4.** Üniversite Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumlarına Göre Düşünme İhtiyacı Düzeyi ve İhtiyaç Doyumu Puanlarının Ortalamaları, Satandart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları.....36
- Tablo 5.** Üniversite Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarına Göre Düşünme İhtiyacı Düzeyi ve İhtiyaç Doyumu Puanlarının Ortalamaları, Satandart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları.....37
- Tablo 6.** Üniversite Öğrencilerinin Devam Edilen Lisans Programına Göre Düşünme İhtiyacı Düzeyi ve İhtiyaç Doyumu Puanlarının Ortalamaları, Satandart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları.....39
- Tablo 7.** Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Özerklik Alt Ölçeği Puanlarının Ortalama, Satandart Sapma ve *t* Değerleri.....40
- Tablo 8.** Üniversite Öğrencilerinin Özerklik Alt Ölçeği Puanlarının Anne-Baba Eğitim Durumları , Sosyo-Ekonomik Durumları ve Devam Edilen Lisans Bölümlerine Göre Ortalama, Standart Sapma ve ANOVA Sonuçları.....41
- Tablo 9.** Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Yeterlik Alt Ölçeği Puanlarının Ortalama, Satandart Sapma ve *t* Değerleri.....42

Tablo 10. Üniversite Öğrencilerinin Yeterlik Alt Ölçeği Puanlarının Anne-Baba Eğitim Durumları, Sosyo-Ekonomik Durumları ve Devam Edilen Lisans Bölümlerine Göre Ortalama,Standart Sapma ve ANOVA Sonuçları.....	43
Tablo 11. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre İlişkili Olma Alt Ölçeği Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve <i>t</i> Değerleri.....	44
Tablo 12. Üniversite Öğrencilerinin İlişkili Olma Alt Ölçeği Puanlarının Anne-Baba Eğitim Durumları, Sosyo-Ekonomik Durumları ve Devam Edilen Lisans Bölümlerine Göre Ortalama, Standart Sapma ve ANOVA Sonuçları.....	45

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: İçsel ve Dışsal Güdülenme Süreci	18
---	----

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Geçmişten günümüze kadar insanlar, hayatlarını devam ettirebilmek ve değişen şartlara ayak uydurabilmek için pek çok zorlukla karşılaşmıştır. Yaşanan değişim ve gelişmeler insanların bu zorluklarla nasıl baş edebileceklerini göstererek davranışlarına olumlu ya da olumsuz anlamda yön vermiştir. Davranışlarımızın oluşması sürecinde ise ihtiyaçlarımız kararlarımızı etkilemeye devam eden unsurlardan birisidir. İhtiyaçların karşılanmasıyla insanlar sağlıklı bir şekilde davranışlarından doyum sağlayarak hayatlarını devam ettirmektedirler.

İhtiyaç, kişinin biyolojik veya psikolojik bir gereklilikten oluşan yetersizlik durumudur (Darley, 1991). İhtiyaçlarla ilgili birçok kuram ortaya konmuştur. Bu kuramların ortak özelliği davranışların temel belirleyicisi olarak ihtiyacı görmeleridir. Bu yaklaşımlardan bazıları, kişinin açlık, susuzluk, cinsellik ve ısınma gibi temel güdülerin ve ihtiyaçların doyurulmasıyla hazzı ulaştığını belirtir.

İhtiyaçlardan bahseden kuramlardan bazıları; insanların sevme, onaylanma ve başarı isteği gibi ihtiyaçlarının olduğunu belirten Freud'un Psikanalitik kuramı, kişinin kendini korumaya, mutluluğa, düşünmeye ve dile getirmeye, diğer insanlarla ilişki kurmaya, büyümeye ve kendini gerçekleştirmeye karşı doğal bir yatkınlığı olduğunu belirten Ellis ve Beck'in görüşleridir (Corey, 2005). Glasser'in seçim teorisi; hayatımız boyunca bizi yönlendiren hayatta kalma, sevgi ve ait olma, güç, özgürlük ve eğlence gereksinimlerimizin olduğu, sevme ve ait olma temel ihtiyaçlarının doyurulmasıyla, sorunların ortadan kalktığını belirtir (Glasser, 1965). Tüm ağaçların güneşe, suya ve çevreden edinecekleri besinlere ihtiyacı olduğu gibi, tüm insanların da kendi çevrelerinden edinecekleri ait olmaya, başarıya, güvenliğe, sevgiye ve statüye ihtiyacı olduğunu ve bu ihtiyaçlarını kendi amaçları doğrultusunda, doyurduklarını belirten Maslow'un ihtiyaçlar kuramı bir diğer ihtiyaç kuramıdır (Maslow, 1968). Ayrıca ihtiyaçları genelgeçer olmayan

ve kişisel algılarımızı ve davranışlarımızı organize eden güç olarak ele alan Murray'nin Öğrenilmiş Gereksinimler kuramı bulunmaktadır (Murray, 1955). Bu teorilerin dışında McClelland'ın Başarı İhtiyacı teorisi, Adelfer'in ERG (Existence-Relatedness-Growth Theory) teorisi gibi kapsam teorileri de vardır.

Öz belirleme kuramının öngörülerine dayanan bu araştırmada ihtiyaç, kurama göre insanların isteklerinin, güdülerinin belirtilmesinde kullanılır (Baard, Deci ve Ryan, 2004). Öz belirleme kuramına göre insanların doğuştan sahip oldukları ilişkili olma, yeterlik ve özerklik ihtiyacı olmak üzere üç temel psikolojik ihtiyacı bulunmaktadır (Deci ve Ryan, 1991). Deci ve Ryan (2000)'a göre, doğadaki bir canlı yaşayabilmek için nasıl ki su ve hava gibi temel besinlere ihtiyaç duyarak yaşamını sürdürüyorsa, insanın da psikolojik sağlığı ve gelişimi için ilişkili olma, yeterlik ve özerklik ihtiyacının karşılanması gerekir. Öz-belirleme kuramında bahsedilen temel psikolojik ihtiyaçlar psikolojik ve sosyal destek ya da besin olarak tanımlanarak kişisel büyüme, bütünleşme ve öznel iyi oluş için gerekli olarak görülmektedir (Ryan ve Brown, 2003).

Araştırmada ilgilenilen diğer bir değişkende düşünme ihtiyacıdır. Düşünme ihtiyacı, bireylerin çaba gerektiren bilişsel etkinlerle meşgul olma ve bundan hoşlanma eğilimlerini ifade eden bir kavram olarak tanımlanmıştır (Cacioppo ve Petty, 1982). Düşünme ihtiyacını kavramsallaştırırken düşünme ihtiyacını gerçek bir ihtiyaç değil, düşünme ihtiyacının bireyin içsel güdülenmesine bağlı olarak ortaya çıktığını ifade etmişlerdir. İnsanlar, bilgiyi işleme süreçlerinde çaba göstermelerine bağlı olarak bireysel farklılıklar gösterirler. Düşünme ihtiyacı yüksek olan bireyler, düşünme eyleminden hoşlanırlar ve daha fazla bilişsel faaliyetlerde zaman geçirmek isterler. Buna karşın düşünme ihtiyacı düşük olan bireyler; çaba gerektiren bilişsel aktivitelerden kaçınırlar (Haugtvedt, Cacioppo ve Petty, 1996).

Öz belirleme kuramı çerçevesinde etkinliklere doğru yönelme ve etkinliği ısrarla sürdürme olarak tanımlanan güdülenme kavramı (Ryan ve Deci, 2000) ile özerklik ve yeterlik ihtiyaçları arasında güçlü bir ilişki vardır. Özellikle içsel güdülenmede bu ihtiyaçların doyumunun önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Ayrıca içsel güdülenme ile düşünme ihtiyacı arasındaki ilişkiyi araştıran araştırmalar da yüksek düşünme ihtiyacı gösteren bireylerin içsel güdülü olduklarını ortaya koymuştur (Amabile, Hill, Hennessey ve Tighe, 1994). Temel psikolojik ihtiyaçlar, psikolojik sağlık için ne kadar gerekli ve önemliyse; bireyin düşünme eylemini gerçekleştirme ve bu eylemden zevk alma eğilimini

ortaya koyan düşünme ihtiyacı da aynı bilişsel strateji, zihinsel kaynak ve zihinsel yeteneklere sahip insanların problem çözme ve öğrenmelerindeki farklılıkları anlatabilecek güdüsel bir kavram olması sebebiyle önemlidir (Gülgöz ve Sadowski, 1995). Düşünme ihtiyacının üst biliş, zekâ ve problem çözme arasındaki bağlantıları kurabileceği ve çelişkili bulguları açıklayabileceği düşünülebilir. Yüksek düşünme ihtiyacı olan bireyler detaylandırma, değerlendirme, bilgiyi hatırlama, problem çözme ve karar verme gibi bilişsel faaliyetlerde daha etkilidirler (Cacioppo ve ark., 1996; Petty ve ark., 2009).

Bilişsel faaliyetlerini daha iyi kullanabilen psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümü öğrencileri meslek hayatlarında danışanı dinleme, sorunu değerlendirme, kişiye en uygun danışma tekniklerini uygulama ve geribildirimler verme gibi terapötik süreçlerde daha başarılı olabilirler. Yüksek düşünme ihtiyacı olan bireyler, hafızalarını daha iyi kullanarak bilişsel görevlerini yerine getirmede etkili olurlar (Kardash ve Noel, 2000). Deci ve Ryan'a göre (2000b), öz belirleme kuramında kişinin öz belirlenmiş davranışları, onun davranışlarının iyi bir yordayıcısıdır. Dolayısıyla bu yaklaşımdan yola çıkılarak danışanın üç temel psikolojik ihtiyacı olan yeterlik, özerklik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının doyurulmasıyla, kişinin özerkliğini destekleyici bir çevre sayesinde diğer insanlarla olan etkileşimi artırılarak ait olma duygusunun artırılmasına ve kararlarını bu şekilde vermesine (Deci ve Ryan, 2000a; 2000b; Williams ve ark., 1998) yardımcı olunabilir. Kişi bir görevi yeterli bir şekilde yapıyorsa hedeflerine daha kolay ulaşabilir ve bu alanda uzmanlaşabilir (Deci ve Ryan, 2000b)

Aşağıda araştırmanın problemine, araştırmanın amacına, önemine, araştırmadaki sayıtlılara, sınırlılıklara ve tanımlara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İhtiyaçların doyurulması, büyümek, hayatta kalmak ve kişisel olgunluğa ulaşmada önemlidir (Ryan, Sheldon, Kasser ve Deci, 1996). İhtiyaçlar doyurularak insanların kişilik gelişimleri, hayata uyumları ve öznel iyi oluşları gerçekleştirilir (Baard, Deci ve Ryan, 2004).

Öz belirleme kuramına (Self Determination Theory) göre; özerklik (autonomy), yeterlik (competence) ve ilişkili olma (relatedness) temel psikolojik ihtiyaçlarından birisi olan özerklik (autonomy) , özgür bir şekilde kişinin kendi eylemlerini başlatarak seçim

yapmasıdır (Andersen, 2000; Williams, Grow, Freedman, Ryan ve Deci 1996). Böylece kendi davranışlarını kendisi başlattığı için bütün sorumluluğu kabullenir, onaylar (Deci, Ryan, 1985; 2000).

Yeterlik (competence), kişinin çevresiyle etkileşimde bulunma kapasitesi olarak tanımlanır. Yeterlik ihtiyacı, bireyin istenilen sonuçlara ulaşırken etkin rol almasıdır (Reis ve ark.,2000) . Ayrıca kişinin çevresiyle etkileşimdeyken yeterlilik hissetmesidir (Ingledeu, Markland ve Sheppard, 2004). Yeterlik ihtiyacı doyurulan ve bu duyguyu hisseden bireyler, hedeflerine sağlıklı bir şekilde ulaşabileceklerine inanırlar (Williams, Gagne, Ryan ve Deci, 2002).

İlişkili olma (relatedness) ihtiyacı, bireyin çevresindeki kişilerle ilişki kurma isteğini ve bağlantı halinde olmasını belirtir. Kişinin çevresindeki arkadaşlarıyla, yakın, derin, sağlıklı, doyurucu ve güvene dayalı ilişkiler kurması ilişki ihtiyacının karşılanmasını sağlar (Deci ve Ryan, 2000).

Cacioppo ve Petty (1982), düşünme ihtiyacını bireylerin çaba sarf edilen düşünme süreçlerini isteme ve bu düşünme süreçlerinden hoşnut olma eğilimi olarak tanımlar. Düşünme ihtiyacı konusunda ilk çalışmaları yürüten Cohen'in düşünme ihtiyacını bir tutum olarak ele almasına karşın (Gülgöz ve Sadowski, 1995), uzun bir aradan sonra bu konudaki çalışmaları tekrar başlatan Cacioppo ve Petty (1982), zekanın tümüyle bir işlevi olmamakla birlikte, düşünme ihtiyacının zekadan tam olarak bağımsız da olamayacağını öne sürmektedirler. Bu araştırmacılara göre, kişiler başarılı oldukları konulardan zevk alırlar. Problem çözümedeki başarısı önemli ölçüde zekaya bağımlı olduğuna göre düşünme ihtiyacı yüksek olan bireylerin zeka düzeylerinin de yüksek olması beklenir. Ancak, zeka düzeyi aynı olan bireyler arasında düşünme ihtiyacı açısından farklılıkların bulunması nedeniyle, söz konusu ihtiyacın tümüyle zekanın bir işlevi olduğunu düşünmek de doğru değildir.

Cacioppo ve Petty(1982)'e göre; yüksek düşünme ihtiyacına sahip olan kişiler, durumlardan farklı yollarla anlam çıkararak, onları seçme ve sorunları çözmeye daha çok eğilim gösterirler. Bu bireyler, yaratılıştan doğal olarak arama, düşünme, anlama ihtiyacı içindedirler ve topladıkları bilgiyi çevrelerindeki olayları, ilişkileri anlamak, uyarıcılara ilişkin bir fikir oluşturmak için kullanmaktadırlar. Bu bireyler içsel güdüldürler ve dışsal güdeleyicilere ihtiyaçları yoktur. Düşük düşünme ihtiyacı olan kişilerdeyse hedefe

ulaşmada çevre faktörü önemli olup, bu kişiler sosyal karşılaştırma süreçleriyle ve başkalarının bilgileri, deneyimleriyle amaca ulaşmaya çalışırlar.

Öz belirleme kuramı kapsamında ortaya çıkan bilişsel değerlendirme kuramı (cognitive appraisal theory) , güdülenmeyi bütün etkinlikler ve etkinliklere ilişkin niyetleri de içeren, enerjinin harcanması, etkinliklere doğru yönelme, etkinliği ısrarla sürdürme ve etkinliği sonuçlandırma olarak tanımlar (Ryan ve Deci, 2000). Kuram güdülenmeyi , içsel ve dışsal güdülenme olarak ikiye ayırır. İçsel güdülenmede, kişinin eyleme yönelmesinin sebebi olarak eylemin kendisinden alacağı haz ve doyum gösterilir. Dışsal güdülenmedeyse, kişinin kendisi için önemli gördüğü sonuçlara ya da dışsal ödüllere ulaşabilmek için davranışta bulunur (Ingledeu ve ark., 2004).

Öz belirleme kuramı, geri bildirim, iletişim ve ödül gibi sosyal olayları merkezine alarak bir olay sırasında yeterlik duygusuna neden olan içsel güdülenmenin nasıl arttığını tartışmaktadır. Örneğin, bir kişinin performansına ilişkin olumlu geri bildirimler olumsuz geri bildirimlerden daha fazla içsel güdülenmeyi ortaya çıkarır. İçsel güdülenmede özerklik ve yeterlik ihtiyacının doyumu arasındaki güçlü ilişki oldukça önem taşımaktadır (Ryan ve Deci, 2000).

İçsel güdülenme ile yüksek düşünme ihtiyacı arasındaki ilişki üzerinde duran Amabile, Hill, Hennesey ve Tighe (1994) tarafından yürütülen bir araştırma, yüksek düşünme ihtiyacı gösteren bireylerin yoğun bilişsel etkinliklere girmek için içsel güdüldüklerini ortaya koymuştur. Cacippo ve Petty (1982), tarafından kavramsallaştırıldığı şekliyle düşünme ihtiyacı, bireyin düşünme eylemini gerçekleştirme ve bu eylemden zevk alma eğilimi anlamına gelir.

Yapılan alan araştırması sonucunda temel psikolojik ihtiyaçlar ile düşünme ihtiyacı arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyaçlarının ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunun cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, algılanan sosyo-ekonomik durum ve devam edilen lisans bölümüne göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın problemi, “Üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyaçlarının temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumuna göre incelenmesi”dir. Bu genel amacı gerçekleştirebilmek için incelenecek olan alt problemler:

- a) Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre düşünme ihtiyacı puanları farklılaşmakta mıdır?
- b) Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre temel psikolojik ihtiyaçlarının doyum puanları farklılaşmakta mıdır?
- c) Üniversite öğrencilerinin anne-baba eğitim durumlarına göre düşünme ihtiyacı puanları ve temel psikolojik ihtiyaç doyum puanları farklılaşmakta mıdır?
- d) Üniversite öğrencilerinin algılanan sosyo-ekonomik durumlarına göre düşünme ihtiyacı puanları ve temel psikolojik ihtiyaç doyum puanları farklılaşmakta mıdır?
- e) Üniversite öğrencilerinin devam ettikleri lisans bölümlerine göre düşünme ihtiyacı puanları ve temel psikolojik ihtiyaç doyum puanları farklılaşmakta mıdır?
- f) Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre İhtiyaç Doyumu Ölçeği'nin özerklik alt ölçeğinden aldıkları puanlar farklılaşmakta mıdır?
- g) Üniversite öğrencilerinin anne-baba eğitim durumlarına, algılanan sosyo-ekonomik durumları ve devam ettikleri lisans programına göre İhtiyaç Doyumu Ölçeği'nin özerklik alt ölçeğinden aldıkları puanlar, farklılaşmakta mıdır?
- h) Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre İhtiyaç Doyumu Ölçeği'nin yeterlik alt ölçeğinden aldıkları puanlar farklılaşmakta mıdır?
- i) Üniversite öğrencilerinin anne-baba eğitim durumları, algılanan sosyo-ekonomik durumları ve devam ettikleri lisans bölümlerine göre İhtiyaç Doyumu Ölçeği'nin yeterlik alt ölçeğinden aldıkları puanlar farklılaşmakta mıdır?
- j) Üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre İhtiyaç Doyumu Ölçeği'nin ilişkili olma alt ölçeğinden aldıkları puanlar farklılaşmakta mıdır?
- k) Üniversite öğrencilerinin anne-baba eğitim durumları, algılanan sosyo-ekonomik durumları ve devam ettikleri lisans bölümlerine göre İhtiyaç Doyumu Ölçeği'nin ilişkili olma alt ölçeğinden aldıkları puanlar farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri bireylerin zihinsel gelişimlerini destekleyen ve psikolojik sağlıklarına katkıda bulunması gibi sebeplerle önemlidir. Rehberlik hizmetlerinin amacı, bireyin duygu ve düşüncelerinin farkına vararak kendini, kapasitesini anlamasına yardımcı olmak, sorumluluk sahibi bireyler olarak gerçekçi seçimler yapmasını sağlamak, kişiler arası ilişkilerinde uyumlu olmasını sağlayarak kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmaya çalışmaktır. Bu açılarından bakıldığında öz belirleme kuramı içerisinde yer alan temel psikolojik ihtiyaçlardan yeterlik, özerklik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının doyuma ulaşması süreci de benzer amaçlara hizmet ederek kişinin psikolojik sağlığına katkıda bulunur. Kısaca bahsetmek gerekirse yeterlik kişinin kapasitesine bağlı olarak bir işi yapabileceğine olan inancı, özerklik kişinin kendi davranışlarının sorumluluğunu alarak insanlara bağımlı kalmadan seçimler yapmasını, ilişkili olma ise; kişinin çevresiyle olan paylaşımlarını ifade eder. Bilişsel düzeylerin yeterince kullanılarak problem çözme ve karar verme becerilerinin gelişmesi, olaylara geniş bir bakış açısıyla bakma, çevreyle ilişkilerde uyumlu özellikler gösterme gibi özellikler açısından yüksek düşünme ihtiyacı olan bireylerin ve psikolojik ihtiyaçları doyuma ulaşan bireylerin özellikleri paralellik göstermektedir. İhtiyaçların doyumu ve yüksek düşünme ihtiyacıyla, içsel güdülenme arasında güçlü bir ilişki vardır. Bireylerin ihtiyaçlarının giderilmesi güdülenmelerine bağlı olup içsel olarak güdülenemediği durumlarda ihtiyaçların doyurulmasından bahsedilemez (Grolnick, Deci ve Ryan, 1997). Aynı şekilde yüksek düşünme ihtiyacı gösteren bireylerin yoğun bilişsel etkinliklere girmek için içsel güdülü oldukları söylenebilir (Cacioppo ve Petty, 1982).

Öz belirleme kuramında, diğer bilişsel psikolojik danışma kuramları gibi kişinin düşündükleri, hissettikleri ve yaptıklarından başkalarını sorumlu tutmak yerine kişinin kendi yaptıklarının sorumluluklarını almasını, içselleştirme sürecinde kişinin zihinsel süreçlerini kullanarak bütün duygularının daha çok farkına varmasını, çevreyle olumlu ilişkiler kurarak gerektiğinde çevresine yardım etmesi ve edebilmesi beklenir.

Literatürde temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumu ve düşünme ihtiyacı arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyaçlarının temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumuna göre bazı değişkenler açısından

incelenmesi psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümü öğrencilerinin yeterliliklerini görebilmek ve diğer bölüm öğrencileriyle aralarında karşılaştırma yaparak onlarda yetersiz görülen alanların iyileştirilmesi konusunda yapılabilecek düzenlemeler açısından önemlidir. Temel psikolojik ihtiyaçların doyurulması, hayatta kalmak, büyümek ve kişisel bütünlüğe ulaşmak için gereklidir (Ryan, Sheldon, Kasser ve Deci, 1996). İhtiyaçların doyurulmasında insanların düşünme ihtiyacı düzeylerinin yüksek veya düşük olmasının bilinmesi, bireylerin öğrenme ve problem çözmelerinde ne gibi farklılıklar olduğunu açıklaması açısından önemlidir. Yüksek düşünme ihtiyacı olan kişiler, bilgiyi elde etmede, ayrıntılı inceleme yapma konusunda daha istekli olup, önyargılarını bir tarafa bırakarak birden fazla seçeneği değerlendirerek bunları düşünme sürecinden geçirip, konuları sistematik bir şekilde organize eder. Ayrıca problem çözmede diğerlerine göre stres düzeyleri daha azdır (Cacioppo, Petty, Feinstein ve Jarvis, 1996; Cacioppo, Petty ve Kao, 1984). Bu özelliklere sahip Psikolojik Danışmanlar, model olma ve yol gösterme açısından oturumlarda daha etkili olabilirler. Yapılan çalışmada elde edilecek verilerin bu konuyla ilgili araştırma yapacak kişilere kaynak olması düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

- a) Araştırmanın sonuçları kullanılan ölçme araçlarının verileriyle sınırlıdır.
- b) Araştırma bulgularının sonuçları örneklemeyle sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Öz belirleme: İnsanların amaçlarını gerçekleştirirken seçimlerinden sorumlu olacak şekilde içsel olarak güdülenip bağımsızca kararlar almalarıdır (Deci ve Ryan, 1985).

İhtiyaç Doyumu: Bireylerin, ruhsal açıdan organizmada eksikliğini hissedip gerginlik yaratan ihtiyacın doyurulmasıyla tatmin duygusu yaşamalarıdır (Ryan ve Deci, 2000).

Özerklik: Bireyin kendi eylemlerini başlatıp seçim yaparak davranışlarını kabullenip onaylaması ve davranışlarının arkasında durmasıdır (Ryan ve Deci, 2000).

Yeterlik: Kişinin bir işi yapmak için gerekli olan bilgi, güç, beceriye sahip olması ile işi yapabileceğine ilişkin inançları içerir (Ingledeu, Markland ve Sheppard, 2004).

İlişkili Olma: Bireyin yaşamındaki önemli diğer kişilerle yakın ve bağlantılı olmasını bu bağlantı sonucunda kendisini mevcut sosyal çevresine ait hissederek yaşamasını içermektedir (Kowal ve Fortier, 1999).

Güdülenme: Bireyin amaçları doğrultusunda harekete geçip davranış sürecine yönelmesi ve o süreci devam ettirmesidir (Schunk, 1990).

Düşünme: Bireyi, iç ya da dış etmenler bakımından rahatsız eden, bireyin fiziksel ve psikolojik dengesini bozan olayların giderilmesi için girişilen kasıtlı zihinsel davranışların tümüdür (Şentürk, 2009).

Düşünme İhtiyacı: Bireylerin çaba gerektiren bilişsel etkinlerle meşgul olma ve bundan hoşlanma eğilimlerini ifade eder (Cacioppo ve Petty, 1982).

BÖLÜM 2

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde öz belirleme kuramı, temel psikolojik ihtiyaçlar,düşünme ihtiyacı ve güdülenme ile ilgili kuramsal bilgiler açıklanacaktır. Daha sonra bu konularla ilgili yapılan araştırmalara yer verilecektir.

2.1. Öz Belirleme Kuramı

Öz belirleme (self determination) kavramı Fransız İhtilali sonrasında milliyetçilik akımıyla birlikte ortaya çıkmıştır. Öz belirleme ulusların kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi anlamına gelmekteydi. Daha sonra Deci ve Ryan'ın çalışmalarıyla öz belirleme (self determination) psikoloji alanında kullanılarak; insanların kendi kararlarını ve seçimlerini yaparken etkin bir rol oynayıp sosyal çevreyle etkileşimine bağlı olarak özgür ve bağımsızca seçimler yapabildiklerini savunan kuramın temelini oluşturmuştur. Deci ve Ryan'a (2000) göre; bireyler kararlarını verirken çevreyle sürekli etkileşim halindedir. İnsanlar zihinsel olarak gelişime açık olup, ilgi duydukları aktivitelere yönelmektedir. Sosyal gruplarla iletişimi arttırıp kendi kişisel deneyimleriyle grup içerisindeki deneyimlerini birleştirip, bütünleştirerek çevreye uyum sağlayabilirler.

Öz belirleme kuramına (self determination theory) göre; bireyin sosyal etkileşim sürecinde karşılaştığı ve gözlemlediği değer, tutum ya da davranışları benimsemesi ve içselleştirmesi, güdülenme mekanizmaları aracılığıyla gerçekleşmektedir (Grolnick, Deci ve Ryan, 1997). Deci (1975), içsel olarak güdülenmiş davranışların öz belirleme kuramı içerisinde değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Çünkü içsel güdülenmiş davranışlarda insanlar ilgi duydukları faaliyetlere yönelerek haz ve doyum elde etmek için amaçları doğrultusunda özgürce seçimler yaparlar. Bu tür davranışlar doğal bir şekilde ve kendiliğinden oluşur. Güdülenmiş davranışlar, kişinin istekli bir şekilde kendi kararları

doğrultusunda uygun bulunup ortaya çıktığı zaman öz belirleme içerisinde değerlendirilir (Deci ve ark.,1991). Davranışın oluşması sürecinde birey, başkalarının zorlaması ve kontrolü olmadan, özgürce seçimler yaparak bu seçimlerinin sorumluluğunu alır ve kabul eder (Deci, 1992).

Kişinin öz belirleme kuramı içerisinde içsel güdülenmeyle birlikte davranışın dışsal düzenleyicileri de incelenmiştir (Wehmeyer, 1999). Dışsal güdülenmede insanlar ödüle ulaşmak ya da cezadan kurtulmak için davranışta bulunurlar (Deci ve Ryan,1985). Kuram, bireyin dışsal bazı zorlamaları içselleştirdiğini ileri sürmektedir. Yani kişi dışsal zorlamaları (kontrol edilmiş davranışlar) benliğinin bir parçası gibi görüp davranışta bulunmak üzere güdülenebilir (Deci ve ark., 1994). İçselleştirme ise; içe yansıtma(Örneğin; işlediği bir suç veya utançtan kaçınmak için), özdeşleşme (kişisel olarak uygun bulup onayladığı davranışlar) ve bütünleştirme (değerler, hedefler ve kişinin kendisiyle ilgili ihtiyaçlarına uygun davranışlar) mekanizmalarıyla gerçekleşir (Ingledew ve ark., 2004; Webb ve ark., 2013). Son olarak güdülenememe de ise kişi bu süreçleri sürdüremez ve hiçbir davranış gösteremeyerek pasifleşir. Çünkü kişi için hedeflenen davranış veya onun sonucu değerli değildir (Webb ve ark., 2013). Öz belirleme kuramı, bireylerin ruhsal ve zihinsel davranışlarına göre içinde bulunduğu etkinlikleri nasıl gerçekleştirdiğini ve hedeflerine nasıl ulaştığını açıklayan güdüsel bir kavramdır (Deci ve Ryan, 1991).

Öz belirleme kuramı içerisinde bilişsel değerlendirme kuramı (cognitive evaluation theory), organizmik bütünleşme kuramı (organismic integration theory), nedensellik yönelimi kuramı (causality orientations theory), temel ihtiyaçlar kuramı (basic psychological needs theory) ve amaç içeriği kuramı (goal contents theory) olmak üzere 5 mini kuram bulundurur. Bilişsel değerlendirme kuramına göre, içsel güdülenme davranışlar üzerinde belirleyici bir rol oynar ve sosyal çevre de içsel güdülenmeyi etkiler. Bu kuram ödüller, kişilerarası kontrol, ego katılımı gibi faktörlerin içsel güdülenmeyi ve ilgileri nasıl etkilediğini inceler. Aynı zamanda eğitim, sanat ve spor gibi alanlarda kişinin yeterlik ve özerklik ihtiyaçlarının desteklenmesiyle içsel güdülenmesi artar. Organizmik bütünleşme kuramı, dışsal güdülenmeyi merkezine alarak dışsal güdülenmeye sebep olan davranışların özelliklerini, belirleyicilerini ve sonuçlarını inceler. Nedensellik yönelimi kuramı, kişilerin davranışlarını farklı şekillerde düzenlemesi ve çevrelerine yönelik olarak ortaya çıkan bireysel farklılıkları inceler. Nedensellik yönelimi kuramı üç tip yönelim

belirlemiştir. Bunlar kişilerin ilgi ve değerlerine göre davranışlarını belirleyen özerklik yönelimi; ödülleri, kazançlar ve onaylanmayı içeren kontrol yönelimi; yeterliliğe ilişkin kaygı durumunu nitelendiren kişisel olmayan yönelim veya güdülenememe yönelimidir. Amaç içeriği kuramı, içsel ve dışsal amaçlar arasındaki ayrımı ve bunun güdülenme ve öznel iyi oluş üzerindeki etkisini inceler. Kişi finansal başarılar, dış görünüş, popülerite-ün gibi dışsal amaçları kişisel büyüme, daha yakın çevresel ilişkiler gibi içsel amaçlarıyla karşılaştırarak öznel iyi oluşunu artırmaya çalışır (Deci ve Ryan, 1985; 2000; 2000a).

Öz belirleme kuramı, gruplar içerisindeki süreçlerde kişinin bireysel gelişimini anlamak için psikolojik ihtiyaçların anlaşılmasını odağına alan bir kuramdır (Sheldon ve Bettencourt, 2002). Çoğu kuram ve teori ihtiyaçları gözardı etmiştir. Öz Belirleme, ihtiyaçları insanların gelişiminde gerekli evrensel öğeler olarak görür (Ryan ve ark., 1996). Temel ihtiyaçlar kuramı, insan yaşamının doğasında üç temel psikolojik ihtiyacın olduğunu belirtir. Bu 3 temel ihtiyaç yeterlik, özerklik ve ilişkili olma ihtiyaçlarıdır (Deci ve ark., 1991). Yeterlik (competence), kişinin davranışlarının ortaya konulmasında beceri ve yeteneklerini ne kadar kullandığını; özerklik (autonomy), kendi davranışlarını kendisinin başlatmasını ve düzenlemesini; ilişkili olma (relatedness) ise; sosyal gruplarla olan ilişkisini ve bu ilişkilerin bağlantılı olmasını ifade eder.

Temel psikolojik ihtiyaçların doyurulmasına bağlı olarak, kişi ilgi duyduğu işlerle uğraşır sosyal çevresi içerisinde yeterli ve etkin olur; istekleri doğrultusunda çalışma eğilimi göstererek kendi davranışlarını düzenler ve ilgileri doğrultusunda

başkalarıyla yakınlık kurarak güvenlik ve ait olma ihtiyaçlarını giderir (Deci ve Ryan, 2000). Bu üç temel psikolojik ihtiyacın doyurulması, insanları daha fazla sosyalleştirir, kendi kararlarını verirken ve çevreyle olan etkileşiminde daha fazla etkin olmasını sağlar. İhtiyaçların engellenmesi durumunda ise; pasiflik, hasta olma ve işlevsizlik gibi durumlar oluşur (Chirkov ve ark., 2003).

Öz Belirleme Kuramı'na göre insanlar gelişmek için doğuştan bir eğilim taşıyan aktif organizmalardır. Psikolojik ihtiyaçlar ise, öz belirleme kuramına göre yaşayan bir varlığın gelişimi, bütünleşmesi ve sağlığı açısından oldukça önemlidir. Öz belirleme kuramı ihtiyaçları göz önünde bulundurarak, kişinin psikolojik gelişimini ve öznel iyi oluşunu anlamaya çalışmıştır (Deci ve Ryan, 2000).

2.1.1. Temel Psikolojik İhtiyaçlar

Temel psikolojik ihtiyaçlar (basic psychological needs), öz belirleme kuramına göre insanın doğasında vardır dolayısıyla doğuştan getirilir. İhtiyaçların doyurulması kişinin gelişimi, bütünlüğü ve sağlığı açısından oldukça önemlidir (Deci ve Ryan, 2000). Deci ve Ryan (2000), verdiği bir örnekte nasıl ki bir bitki, gelişiminde su, hava gibi temel maddelerin eksikliğinde sağlıklı bir şekilde gelişemeyecekse, aynı şekilde insanın da üç temel psikolojik ihtiyacın eksikliğinde sağlığının ve kişisel bütünlüğünün olumsuz şekilde etkileneceğini belirtmişlerdir. Kuram temel olarak üç ihtiyaca yoğunlaşır. Bunlar, yeterlik, özerklik ve ilişkili olma ihtiyacıdır. Deci ve arkadaşlarına (1991) göre, ihtiyaçlar insan doğasının içeriğini yansıtır. Bir bakıma bu ihtiyaçlar bütün insanların ortak ihtiyaçları olması açısından evrenseldir, onları bir araya getirir ve bütünleştirirler. Bu üç ihtiyacın doyurulmasıyla insanların gelişimine katkıda bulunulur.

Öz belirleme kuramına göre özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının doyumu etkili bir içselleştirme yapma, psikolojik gelişim, bütünlük ve öznel iyi oluş için gereklidir (Deci ve Ryan, 2000). Aşağıda yeterlik, özerklik ve ilişkili olma ihtiyaçlarıyla ilgili bilgilere yer verilecektir.

2.1.1.1. Yeterlik

Yeterlik (competence) ihtiyacı, öz belirleme kuramına göre kişinin çevreyle etkileşimine bağlı olarak kendini etkili ve yeterli hissetmesidir (Deci ve Ryan, 2000). Bireyler, hayatları boyunca ilgilendikleri ve çaba gösterdikleri uğraşları için yetkin hale gelip kapasitelerini en iyi şekilde kullanarak karşılaçacakları başka durumlar için de kendilerini daha yeterli hissederler (Deci ve Vansteenkiste, 2004).

Yeterlik ihtiyacı karşılanan kişiler yaptıkları işten doyum sağlarlar (Deci ve Ryan, 1985). Yeterlik duygusu karşılanan kişiler, hedeflerine ulaşacaklarına inanmaktadırlar (Williams ve ark., 2002). Çünkü bir işi yapmak için gereken bilgi, güç ve beceriye sahip olmakla birlikte bir işi yapabileceklerine ilişkin inançları doğrultusunda kendilerine hedef belirleyip istedikleri sonuçlara ulaşabilirler (Cihangir-Çankaya, 2005). Hedeflerine ulaşan

bireylerin yeterli ihtiyacı karşılanarak daha sağlıklı bireyler olarak hayatlarına devam ederler ve çevreye uyum sağlayarak kendilerine yeni hedefler belirlerler (Deci ve Ryan, 1985).

Yeterlik ihtiyacının doyumunu tek başına psikolojik sağlığın iyi olması için yeterli değildir. Özerklik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının da karşılanmasıyla kişi daha etkin ve yeterli olabilir (Sheldon, Ryan ve Reis, 1996). Kişinin yeterlik duygusunu yaşayabilmesi için uygun bir çevrenin olması ve çevreyle etkili bir etkileşimde bulunarak kendini yeterli hissetmesi gerekir (Ingledeu ve ark., 2004). Aynı şekilde kişinin çevreyle etkili bir iletişim kurarak kendini yeterli hissetmesi için hiçbir baskı ve zorlama olmadan özerk kararlar verebileceği bir ortamın olması gereklidir.

Yeterlik ihtiyacı karşılanmayan bireyler, beceri ve yeteneklerini kullanmada, uğraştıkları işe uyum sağlamada daha eksik ve yetersiz olacaklardır. Bu kişiler çevrenin taleplerini karşılamada ve yeni durumlara hazır olup uyum sağlamada yetersiz olacaklardır (Deci ve Ryan, 2000).

2.1.1.2. Özerklik

Özerklik (autonomy) ihtiyacı, öz belirleme kuramına göre kişinin kendi davranışlarını başlatma, sürdürme ve sonlandırması anlamına gelmekte olup kendi davranışlarının sorumluluğunu alarak nasıl davranacağına karar vermesi ve hür iradesiyle davranması olarak tanımlanır (Deci ve Ryan, 2000). Özerklik, kişinin istekliliğine bağlı olarak ilgi ve değerlerine uygun bir şekilde kendi kararlarını vermesi ve kapasitesini en yüksek seviyede kullanmasını ifade eder. Kişi, kendi davranışlarını kabul eder, onaylar ve arkasında durur dolayısıyla davranışlarının sorumluluğunu alır (Deci ve Ryan, 1985; deCharms, 1968). Birey, davranışlarının oluşması sürecinde çevreyle etkileşim halindedir fakat kendi kararlarını alırken bağımsız bir şekilde alır (Chirkov ve ark., 2003). Fakat özerklik ve bağımsızlık aynı şeyler değildir. Kişi eylemini isteyerek gerçekleştiriyor, onaylıyor ve sorumluluğunu alıyorsa özerk kabul edilir (Ryan ve Deci, 2000). Kişi gerçeklikten uzaklaşmayarak kendi değerler sistemi içerisinde davranışta bulunur (Ryan ve Lynch, 1989).

Deci ve Ryan'a (1991) göre, özerk davranışlar bir insanın kendi hür iradesinden oluşur. Kişinin özerk davranışı, ilgilerine bağlı olarak ortaya çıkar ve davranışta bulunması

sonucunda özerklik ihtiyacı karşılanıp doyum sağlanıyorsa aynı davranışı sürdürmeye devam eder (Ryan ve Connell, 1989). Özerklik ihtiyacının doyumunu için, davranışların başkalarının baskısı ve zorlamasıyla kontrol edilmemesi gerekir, kişilerin davranışlarını kendilerinin belirlemesi gerekir. Eğer bir davranış kişinin kendisi tarafından belirlendiyse kişi seçim yapmıştır. Fakat kişi başkaları tarafından o davranışta bulunması için zorlanıyorsa veya bazı durumlarda karşı koymak için davranışta bulunuyorsa bu onun kontrol edildiğini gösterir (Deci ve ark., 1991) ve burada özerk ve öz belirlenmiş bir davranıştan söz edilemez.

Özerklik ihtiyacı, kişinin etkinliklerini kendisinin yönlendirmesini sağlamaktadır (Reis, Sheldon, Gable, Roscoe ve Ryan, 2000). Birey özerk bir davranışta bulunarak kendisini başkalarına fark ettirir ve gerektiğinde kendi haklarını savunarak, davranışlarını düzenler ve kendi hayatı üzerinde kontrolünü sağlayabilir (Deci ve Ryan, 2000). Özerk karar verebilmek için sosyal çevrenin desteği olması gerekir. İnsanların davranışları çevre tarafından bazen kolaylaştırılmakta bazen de zorlaştırılmaktadır (Deci ve ark., 1994).

Özerklik ihtiyacı karşılanmayan bireyler, kültürel yabancılaşma yaşarlar ve bu da bireylerin psikolojik sağlıklarını olumsuz bir şekilde etkiler (Deci ve Ryan, 2000).

2.1.1.3. İlişkili Olma

İlişkili olma (relatedness) ihtiyacı, öz belirleme kuramına göre kişinin diğer insanlarla bağlantılı olma isteği duyarak çevreyle etkileşim halinde olması ve bu etkileşim sonucu ait olma duygusunu yaşamasıdır (Deci ve Ryan, 2000). İlişkili olma, kişinin çevreyle iletişimde içten olmasını sağlayarak hem güven duygusu yaşamasını hem de başkaları tarafından önemsendiğini hissetmesini sağlar (Deci ve Ryan, 2000; Andersen, 2000). İlişkili olma paylaşım, yardımlaşma, başkalarıyla hoş vakit geçirme gibi etkinlikleri içerir (Baumeister ve Leary, 1995).

Kişinin sosyal çevresiyle etkileşimde bulunması kültüre özgü değil evrensel bir istektir (Baumeister ve Leary, 1995). Dolayısıyla bütün kültür ve toplumlardaki bireylerin ilişkili olma ihtiyaçları, özerklik ve yeterlik ihtiyaçları gibi doğuştan getirilmiştir (Deci ve ark., 1991). İlişkili olma ihtiyacı karşılanan bireyler çevrenin desteğini hissederek doyuma ulaşabilirler (Ingledew, Markland ve Sheppard, 2004). İhtiyaçların doyurulmasıyla

bireylerin hayata uyum sağlamaları kolaylaşacak, kişilik gelişimleri ve psikolojik sağlıkları daha iyi olacaktır (Baard, Deci ve Ryan, 2004).

2.1.2. Güdülenme

Güdülenme (motivation); organizmanın belli gereksinimlerini karşılamak amacıyla kişinin belirli bir amaca yönelik olarak davranış sürecine yönelmesi ve o süreci devam ettirmesidir (Fidan, 1995; Schunk, 1990). Gdlerimiz, davranışlara enerji ve yön veren güçtür; bu gç organizmayı etkileyerek bir amaç için harekete geçmeye sevk eder (Selçuk, 2001).

Güdülenme içsel ve dışsal güdülenme şeklinde ikiye ayrılır. İçsel güdülenme, kişinin ilgi duyduğu etkinliklere yönelerek bu etkinliklerden doyum elde etmesi sonucu davranışını sürdürmeye devam etmesidir (Deci ve Ryan, 1985). Dışsal güdülenme ise kişinin dışsal uyarıcılardan etkilenererek bir davranışta bulunma ya da bulunmama durumudur (Ryan ve Deci, 2000a).

Fidan'a göre (1986), güdülenme ile ilgili kuramların ortak özelliği insanı harekete başlatan, hedefe doğru ilerlemesini sağlayan ve hedefe ulaşmak için ısrarla uğraşmasını sağlayan etkenlerin neler olduğu sorusuna cevap aramalarıdır.

Davranışçı yaklaşım, insanın kendisine yönelik tehditlere karşı tepkide bulunmak için içgüdülerinin olduğunu belirtir. Kişi ihtiyaçları tehdit olarak algıladığından bu durumla karşılaştığında organizma uyarılır ve kişi tepki verir (Arı, re ve Yılmaz, 1999). Kişinin davranışları dışsal uyarıcılara bağlı olarak belirlenir. dle ulaşmak için davranışta bulunur ve pekiştirdiği davranışları tekrar eder. Davranışçı yaklaşım dışsal güdülenmeyi baz alır (Selçuk, 2001).

Bilişsel yaklaşıma göre, kişinin davranışları bir amaca yöneliktir ve kişi davranışlarının sonuçlarını bildiği için bu yönde seçimler yapar. Birey dışsal uyarıcılardan daha fazla içsel gdldr. Kişi ödüle ulaşmak için davranışta bulunmak yerine zihinsel süreçlerini etkili bir şekilde kullanarak dünyayı anlama ve fikir oluşturma gibi ihtiyaçları doğrultusunda davranışları belirlenir (Arı, re, Yılmaz, 1999).

z belirleme kuramı; güdülenmeyi temel alır ve bireyin çevreyle etkileşim sürecinde karşılaştığı değer, tutum ya da davranışları benimsemesi ve içselleştirmesinin

güdülenme mekanizmaları aracılığıyla gerçekleştiğini ifade eder (Grolnick, Deci ve Ryan, 1997). Kuram güdülenmeyi dörde ayırmıştır: İçsel güdülenme, özerk karar verilmiş dışsal güdülenme, özerk karar verilmemiş dışsal güdülenme ve güdülenmemedir (Deci ve Ryan, 1985).

Öz belirleme kuramına göre güdülenmiş davranışlar, başkasının zorlaması olmadan kişinin tamamen gönüllü ve isteğine bağlı olarak kendisi tarafından uygun bulunarak kullanıldığında öz belirlenmiş olur (Deci ve Ryan, 1991). Deci (1975), içsel güdülenmiş davranışların kişilerin performansına bağlı olarak öz belirlenmiş etkinlikleri temsil ettiğini ve bireylerin içten gelen ilgilerine göre yöneldikleri bu etkinliklerde davranışlarının doğal ve kendiliğinden olduğunu belirterek kendilerini özgür hissedip bu etkinliklerden haz aldıklarını belirtmiştir. Öz belirleme kuramına göre dışsal güdülenmede kişi ilgilerine göre davranmaz, birey dışsal bazı zorlamaları içsel düzenlemeler haline dönüştürerek içselleştirir. Daha sonra kişi bu dışsal zorlamaları benliğinin bir parçasıymış gibi görür ve davranışta bulunmak üzere güdülenebilir (Deci ve Ryan, 1985; Deci ve ark., 1994).

İçsel ve dışsal güdülenme birbiriyle ilişkilidir (Deci ve Ryan, 2000a). İçsel güdülenmede kişi kendisi için heyecan verici ve ilgi duyduğu bir olay için davranışlarını başlatır. Dışsal güdülenmede ise kişinin davranışları özerk olmaya başladığında, içsel güdülenmeye daha çok yaklaşır (Deci ve Ryan, 1991). Deci ve Ryan'a (2000a) göre, içsel ve dışsal güdülenme süreci Şekil-1'de verilmiştir.

tanımlamalara bakıldığında Murphy (1947), düşünme ihtiyacını düşünmekten hoşlanma ve gerçekliği arama olarak tarif etmiştir. Katz (1960), düşünme ihtiyacını anlama ihtiyacı olarak görmüş, davranışların düşünme ihtiyacının doyumu veya engellenmesiyle gelişebileceğini belirtmiştir. Cohen ve arkadaşları (1955) ise; düşünme ihtiyacını, kişinin engellenmesiyle ortaya çıkan gerginlik durumunda kişinin birbiriyle ilgili durumları zihinsel olarak bütünleştirip yapılandırması olarak açıklamıştır. Bu durum kişinin ilgilendiği durumla ilgili daha fazla çaba göstermesini sağlayarak kişinin kendi dünyasını anlamasına yardımcı olur.

Cohen çalışmalarını kişilerin yaşadığı gerilimin ve stresin azaltılmasına yoğunlaştırmış ve düşünme ihtiyacını bir tutum olarak ele almıştır (Cacioppo ve ark., 1986; Gülgöz ve Sadowski, 1995). Cohen'den sonra düşünme ihtiyacı ile ilgili çalışmalara başlayan Cacioppo ve Petty, düşünme ihtiyacını bireylerin bilgiyi işlerken çaba göstermelerine bağlı olarak düşünme süreçlerinden içsel olarak hoşlanma eğilimleri olarak tanımlamışlardır (Cacioppo ve Petty, 1982; Cacioppo ve ark., 1986). Bu yüzden düşünme ihtiyacını kavramsallaştırırken gerçek bir ihtiyaç değil, kişinin içsel güdülenmesinin bir yansıması olarak görmüşlerdir. Cacioppo ve Petty (1982), düşünme ihtiyacının zekayla ilişkisi olduğunu fakat düşünme ihtiyacının tam olarak zekanın bir işlevi olmadığını belirtmişlerdir. Cacioppo ve Petty (1982), düşünme ihtiyacının zekaları aynı ya da farklı olan bireylerde bireysel farklılıkları belirlemek üzere geliştirildiğini ifade etmişlerdir.

Düşünme ihtiyacı, yüksek (high need for cognition) ve düşük düşünme ihtiyacı (low need for cognition) şeklinde ikiye ayrılır. Düşünme ihtiyacı yüksek ve düşük olan bireyler duygularını, gördüklerini farklı yollarla dile getirirler. Yüksek düşünme ihtiyacı olan bireyler, düşük düşünme ihtiyacı olan bireylere göre bilginin her çeşidiyle kendi düşünceleri de dahil olmak üzere ilgilenirler (Petty ve ark., 2007). Düşünme ihtiyacı yüksek olan bireyler düşünmekten hoşlanırlar; düşük olanlar ise çaba gerektiren bilişsel aktivitelerden kaçınırlar. Yüksek düşünme ihtiyacına sahip olan bireylerin bilişsel aktivitelerle daha fazla ilgilendikleri ve zaman geçirdikleri görülmüştür (Curtis, Petty ve Cacioppo, 1992). Karmaşık görevlerden, bilişsel aktiviterle uğraşmaktan ve problem çözmekten daha çok keyif alırlar (Cacioppo ve Petty, 1982:1984). Yüksek düşünme ihtiyacı olan bireyler bilgiyi daha iyi işlemektedirler (Sadowski ve Gülgöz, 1996).

Çalışmalar düşünme ihtiyacının akademik performans ve ders başarısıyla aralarında pozitif ilişki olduğunu göstermiştir. Yüksek düşünme ihtiyacına sahip bireylerin

düşük olanlara göre akademik başarılarının daha iyi olduğu görülmüştür (Sadowski ve Gülgöz, 1992a; 1996). Sadowski ve Gülgöz (1996), yüksek düşünme ihtiyacına sahip olan bireylerin ders başarılarının yanı sıra bu bireylerin metinlerdeki ayrıntılara yoğunlaşmada daha etkili olduklarını belirtmişlerdir.

Düşünme ihtiyacının kendine güven, yeni deneyimlere açık olmak gibi değişkenlerle arasında olumlu yönde bir ilişkisi vardır (Cacioppo, Petty, Feinstein ve Jarvis, 1996).

Yüksek ve düşük düşünme ihtiyacı gösteren bireyler içinde yaşadıkları dünyaya ilişkin bir fikre sahip olma ihtiyacı içindedirler. Fakat yüksek düşünme ihtiyacına sahip olan bireyler bilişsel ve zihinsel süreçleri daha iyi kullanarak daha az stres düzeyiyle karmaşık problemleri derinlemesine inceleme yaparak çözebilir ve böylece çevreyi daha iyi tanıyarak bir fikir oluşturabilirler. Düşük düşünme ihtiyacına sahip olan bireyler ise, entellektüel çaba gerektirmeyen etkinliklere yönelerek kendi zihinsel süreçlerini daha az kullanır ve çevreyi daha fazla dikkate alarak fikirlerini oluştururlar (Cacioppo ve Petty, 1982; Cacioppo, Petty ve Kao, 1984). Ayrıca düşük düşünme ihtiyacı olan bireylerin kararlarını verirken güvenilir olmayan kaynaklardan yararlandıkları, yüksek düşünme ihtiyacı olan bireylerin ise hedeflerine ulaşmak için kendilerine doğru bilgiler sağlayan algısal ipuçları ve kaynakları kullandıkları belirlenmiştir (Fleischhauer ve ark., 2014).

Yapılan çalışmalara bakıldığında düşünme ihtiyacı çevre ile olan etkileşimler, karar verme ve ikna etme gibi davranışlarla ilişkisi araştırılmıştır. Düşünme ihtiyacı yüksek ve düşük olan bireyler, düşünmeyi geliştirip motive olma kapasitesine sahiptirler fakat; yüksek düşünme ihtiyacı olan bireylere gelen mesajlar bilgiden yoksun ve merak uyandırıcı değilse düşünmemeye karar verirler. Düşünme ihtiyacı yüksek ve düşük olan bireyler aynı duruma farklı cevaplar, karşılıklar verebilirler. Örneğin zayıf, ikna edici olmayan bir mesajı aldıktan sonra düşük düşünme ihtiyacı olan bireyler daha fazla ikna olup sonuçta mutlu olabilirler fakat bu durum yüksek düşünme ihtiyacı olan bireylerin konuyla ilgili olumsuz düşüncelerinin pekişmesine ve onların daha az ikna olmasına neden olabilir. Sonuç olarak düşünme ihtiyacı, bireysel farklılıkları incelerken sadece bilginin nasıl işlendiğini değil aynı zamanda bu kişilerin nasıl davrandıklarıyla da ilgilenir (Petty ve ark., 2007).

2.3. Temel Psikolojik İhtiyaçlarla İlgili Yapılan Araştırmalar

Son yıllarda Türkiye’de temel psikolojik ihtiyaçların doyumuyla ilgili yapılan araştırmaların arttığı ve eğitim bilimlerinin yanı sıra başka alanlarda da konuyla ilgili bilimsel çalışmaların olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalar ele alınmıştır.

Öz-belirleme kuramı Türkiye’de ilk kez Cihangir-Çankaya (2005) tarafından üniversite öğrencileriyle doktora tezi olarak çalışılmıştır. Gazi Üniversitesinin çeşitli bölümlerinde okuyan toplam 414 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, özerklik desteği faktörü ile ihtiyaç doyumundan etkilenen iyi olma faktörünün Türkiye’de etkili olup olmadığı test edilmiş ve Türk kültüründe bu modelin geçerliliği ortaya koyulmuştur.

Çelikkaleli ve Gündoğdu’nun (2005), Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nin çeşitli bölümlerinde okumakta olan toplam 380 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada, öğrencilerin özerklik ve ilişki psikolojik ihtiyaçları cinsiyetlere; aynı zamanda özerklik psikolojik ihtiyacı programlara ve annenin eğitim düzeyine göre değişirken; psikolojik ihtiyaçların sınıf, yaş, babanın eğitim düzeyi ve yaşadığı yere göre değişmediği bulunmuştur. Psikolojik Danışma ve Rehberlik programı öğrencilerinin Türkçe Öğretmenliği programı öğrencilerine göre daha fazla özerklik psikolojik ihtiyacı içerisinde oldukları görülmektedir. Psikolojik Danışma ve Rehberlik programı öğrencilerinin daha yüksek özerklik ihtiyacı içinde olmasının mesleğin esnek çalışma ortamı, kendine ait bir odanın olması gerekliliği, belli bir programa bağlı olamadan çalışma biçimi gibi özelliklerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Özer (2009) tarafından, Gazi Eğitim Fakültesi’nin çeşitli bölümlerinden 404’ü kadın, 234’ü erkek olmak üzere toplam 638 öğrencide ihtiyaç doyumunu alt boyutları olan özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ile öznel iyi oluş arasında olumlu yönde ve anlamlı ilişki bulunmuş ayrıca ihtiyaç doyumunun öznel iyi oluşu açıklamada büyük önem taşıdığı ortaya çıkmıştır.

Çankaya (2009) tarafından, Gazi Eğitim Fakültesinin çeşitli bölümlerindeki 240 son sınıf öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada, özerklik ve yeterlik ihtiyaçlarının doyumunda cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık görülmemiş, ilişkili olma ihtiyacının doyumunu kızların lehine anlamlı bir farklılık göstermiştir. 14 devlet üniversitesinin çeşitli fakülte ve bölümlerinde okuyan 18–28 yaş aralığındaki toplam 1474 öğrenci üzerinde

yapılan başka bir çalışmada, ihtiyaç doyumu ve içsel amaçların öznel iyi oluşu dışsal amaçlardan daha fazla yordadığı görülmüştür (İlhan ve Özbay, 2010).

Doğan ve Eryılmaz (2012), tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'nin farklı üniversitelerinden 215 akademisyen üzerinde yapılan çalışmanın analizleri sonucu özerklik, yeterlik ve ilişki ihtiyacının öznel iyi oluşu anlamlı düzeyde açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin anne-baba algısı, duyuşsal iyi oluşları ve özerk benlik algıları arasındaki ilişkiyi inceleyen ve Çanakkale'de iki farklı türdeki okulda (Anadolu Lisesi, Genel Lise) eğitim gören 525 öğrenci ile yürütülen çalışmada özerk benlik yönetimi algısının, anne algısı ile olumsuz duygu arasında tam aracılık, olumlu duygu ile kısmi aracılık görevi gördüğü belirlenmiştir. Buna karşın, özerk benlik yönetimi algısı, baba algısı ile olumlu ve olumsuz duygu arasında kısmi aracılık görevi görmektedir. Ergenlerin özerk benlik yönetimi algılarının, anne ve baba ile kurulan sağlıklı ilişkiler ve duyuşsal iyi oluşları ile ilişkili olduğu ve bu iki değişken arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini ortaya koymaktadır (Kocayörük, 2012).

Çivitçi (2012) tarafından, Pamukkale Üniversitesi'nde 376 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada, öğrencilerin başatlık (yeterlik) ve özerklik ihtiyaçlarının düşük ve yüksek yaşam doyumuna göre değişmediği gözlenmiştir. Erkeklerdeki başatlık (yeterlik) ve özerklik ihtiyaçları kızlardan daha yüksek bulunmuştur.

23 güreş eğitim merkezinde eğitim gören 12–17 yaş arası 409 güreşçi öğrenci üzerinde yapılan çalışmada, güreş eğitim merkezlerindeki güreşçilerin sosyal çevrelerinin, anne-baba eğitim durumlarının ve aile gelir düzeylerinin temel psikolojik ihtiyaçlarını; sosyal çevre ile aile gelir durumlarının da depresyon düzeylerini etkilediği saptanmıştır (Bayraktar, 2011).

Sarı, Yenigün, Altıncı ve Öztürk (2012), tarafından temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spor Yöneticiliği Bölümü öğrencilerinin sürekli kaygı ve genel öz-yeterlik düzeylerine etkisini incelemek üzere Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spor Yöneticiliği öğrencilerinden toplam 213 öğrenciyle yapılan çalışmada, temel psikolojik ihtiyaçlar ile genel öz-yeterlik ve sürekli kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde öğrencilerin öz-yeterlik algılarının yükseltilmesi ve sürekli kaygılarının düşmesi için temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Temel psikolojik ihtiyaçların tatmini öz-yeterlik ve sürekli kaygıyı

olumlu yönde etkileyerek öğrencilerin akademik başarılarına da katkıda bulunabileceği gözlenmiştir.

Şad ve Gürbüzürk'ün (2009), İnönü Üniversitesinde 111 İngilizce hazırlık öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmada, öğrencilerin orta düzeyde özyeterliğe sahip oldukları ve yüksek düzeyde dışsal motivasyona sahip oldukları bulunmuştur. Cinsiyet açısından yapılan karşılaştırmalarda içsel motivasyon, başarı ve tanımlanmış düzenleme altboyutları açısından kızlar lehine manidar bir fark bulunmuştur.

Deci ve arkadaşları (2001) daha önce ABD'de yapılan çalışmalarda, özerklik destekleyici iş ikliminin içsel ihtiyaçları yordadığını ve bunun da göreve güdülenmeye yol açarak işe psikolojik uyumu, yani öznel iyi oluşu yordadığına ilişkin veriler elde etmişlerdir. Baard, Deci ve Ryan (2004), iki farklı örgüt içerisinde kişilerin ihtiyaç doyumlarını incelemişlerdir. İhtiyaç doyumuna etki eden faktörler olarak performans ve öznel iyi oluşun güdüleyicilerine ilişkin yaptıkları bu çalışmada, çalışanların kendilerini özerk hissederek nedensellik yönelimleri ve yöneticilerin ihtiyaçlarını (özerklik, yeterlik, ilişkili olma) doyururken özerklik destekleyiciliğinin doyumunu yordayıcılığı test edilmiştir. İş yerinde algılanan özerklik desteği, öznel iyi oluş, ilişkili olmaya ilişkin ihtiyaç doyumunu ve performans değerlendirme algısı açısından kadın ve erkeklerin farklılaştığı, kadınların bu değişkenleri daha düşük düzeyde yaşadıkları da ortaya çıkmıştır.

Wei, Shaffer, Young ve Zakalik (2005), yetişkin bağlanması ile utanç, depresyon ve yalnızlık arasındaki ilişkiye ilişkin yapısal eşitlik modeliyle üniversite öğrencileri üzerinde yürüttükleri araştırmalarında, psikolojik ihtiyaçların doyumunun bu değişkenler üzerinde kısmen arabulucu bir rol oynadığını bulmuşlardır. Patrick ve arkadaşları (2007), kişinin hem kendiyile hem de çevresiyle olan ilişkisinde ihtiyaçlarının doyurulmasının öznel iyi oluşu iyi bir şekilde yordadığını bulmuşlardır.

Kowal ve Fortier (1999), içsel/dışsal güdülenme ve temel psikolojik ihtiyaçların akış durumu ile pozitif, güdülenememenin ise akış durumu ile negatif yönde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Guay, Boggiano ve Vallerand (2001), özerklik desteği, içsel güdülenme ve algılanan yeterlik arasındaki ilişkileri içeren çalışmalarında içsel güdülenmenin özerklik destekleyiciliği ile algılanan yeterlikteki değişmeler arasında aracı bir role sahip olduğunu bulmuşlardır. Sheldon, Ryan ve Reis (1996), yaptıkları çalışmada temel ihtiyaçlardan olan özerklik ve yeterlik ihtiyacının gündelik iyi oluşu etkilediğini bulmuşlardır.

2.4. Düşünme İhtiyacı Konusunda Yapılan Araştırmalar

Düşünme ihtiyacıyla ilgili gerek yurt içinde gerekse de yurt dışında yapılan çalışmalar bu bölümde verilecektir.

Gençdoğan (2001), üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyaçlarının bazı değişkenlerle ilişkisini incelediği araştırmada, 108 Eğitim Fakültesi öğrencisinden oluşan örneklem grubunda, kızlarda erkeklere oranla düşünme ihtiyacının daha yoğun olduğu, öğrenim görülen bölümler açısından psikolojik danışma ve rehberlik bölümünde okuyan öğrencilerin lehine olup, 3. sınıfta okuyan öğrencilerin düşünme ihtiyacının 2. sınıftaki öğrencilere oranla daha yoğun olduğu ve uzun süre yaşanan yerler (İl-ilçe-köy) açısından düşünme ihtiyacı ölçeği puanları arasında farklılık bulunmuştur.

Polat ve Tümkaya (2010), 356 üniversite öğrencisi üzerinde yürüttüğü araştırmasında; öğrencilerin düşünme ihtiyacı düzeyinin, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyine göre problem çözme becerisinde anlamlı bir farklılık çıkmamıştır.

Tok (2010), 116 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmada, öğretmen adaylarının düşünme ihtiyacı düzeylerinin düşük olduğunu bulmuştur.

Karakelle (2012), 108 üniversite öğrencisi üzerinde yürütülen araştırmada, öğrencilerin üst bilişsel farkındalık, problem çözme algısı ve düşünme ihtiyacı düzeyleri birbiriyle anlamlı düzeyde ilişkili çıkmıştır. Ancak zekâ ile her üç değişken arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Garipağaoğlu, Kılıç, Coşkun (2012), okul öncesi öğretmen adaylarının düşünme ihtiyaçlarını inceledikleri 344 öğrenci üzerinde uyguladıkları araştırmanın sonucuna göre, okul öncesi öğretmen adaylarının düşünme ihtiyaçları düzeyi yüksek çıkmıştır ve sınıflarına, kendileri için yaptıkları araştırmaların sıklığına ve kariyer planlarına göre düşünme ihtiyacı düzeylerinin değiştiği görülmüştür.

Demirtaş ve Andaç (2012), cinsiyet, cinsiyet rolü yönelimi ve düşünme ihtiyacı arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmaya Ankara Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi'nde öğrenim gören 250 öğrenci katılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda kadınların düşünme ihtiyacı puanları erkeklerden daha yüksek çıkmıştır. Erkeksi ve androjen bireyler ayrışmamış bireylerden daha yüksek düşünme ihtiyacı puanları elde

etmişlerdir, düşünme ihtiyacı puanları üzerinde, cinsiyet ve cinsiyet rolü ortak etkisine rastlanmamıştır.

Day, Espejo, Kowollik, Boatman ve McEntire (2007), araştırmalarında ortaya çıkardıkları modelde, karmaşık bilişsel becerilerin kazanılmasında düşünme ihtiyacının öğrenme yönelimi ve özyeterlik ile bağlantılı şekilde etkili bir faktör olarak işlev gördüğünü belirtmişlerdir.

Cacioppo ve Petty (1982), geliştirdikleri Düşünme İhtiyacı Ölçeği'ni kullanarak yaptıkları faktör analizi çalışmaları sonucunda, yoğun çaba gerektiren düşünsel etkinliklere girme eğilimleri ve bu etkinliklerden duyulan haz açısından gözlenen bireysel ayrılıkları açıklayan tek faktörün düşünme ihtiyacı olduğunu saptamışlardır. Yüksek düşünme ihtiyacı olan bireyler, dışsal etkenlerden çok üzerinde çalıştıkları konunun içeriğine odaklaşarak, ilgili bilgiyi elde etme, örgütleme, değerlendirme ve sentezleme çabasına yönelirler (Sadowski ve Gülgöz, 1996). Tidwell, Sadowski ve Pate (2000) , düşük düşünme ihtiyacı gösteren bireylerin düşünsel etkinlik açısından son derece cimri olduklarını; yüksek düşünme ihtiyacı gösteren bireylerin ise elde ettikleri çeşitli ayrıntılı bilgileri bir araya getirerek anlamlı ve tutarlı bir biçimde kaynaştırma eğiliminde olduklarına işaret etmişlerdir.

Amabile, Hill, Hennesey ve Tighe (1994), tarafından yürütölen bir araştırma, yüksek düşünme ihtiyacı gösteren bireylerin yoğun bilişsel etkinliklere girmek için içsel güdülü olduklarını ortaya koymuştur. Nair ve Ronnarayen (2000), yaptıkları araştırmada düşünme gereksinimi ve karmaşık sorunları çözme becerisi arasında pozitif ilişki olduğunu belirlemişlerdir.

Sadowski'nin 18 maddelik kısa düşünme ihtiyacı ölçeği 708 kız ve 510 erkek lisans öğrencisine uygulanmıştır (Sadowski, 1996). Bulgular, Cacioppo ve ekibinin sonuçlarına uygun olarak, düşünme ihtiyacı testinin cinsiyete göre anlamlı bir fark oluşturmadığını ortaya koymuştur. Sadowski ve Gülgöz (1997), araştırmasında bir sosyal psikoloji dersinin iki şubesinde bulunan 51 öğrenciye, dönem başında, kısa Öğrenme İhtiyacı Ölçeği (NFCS, Cacioppo, Petty, ve Kao, 1984) vermişlerdir. Düşünme ihtiyacı yüksek olan öğrencilerin, düşünme ihtiyacı düşük olanlardan akademik olarak daha başarılı oldukları bulunmuştur. Bu da yüksek düşünme ihtiyacı olan öğrencilerin bilgiyi daha etkili bir biçimde işlediklerini göstermiştir.

Sadowski ve Cogburn (1997), düşünme ihtiyacı ve 5 faktör kişilik kuramı arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarına 85 üniversite öğrencisi katılmıştır. Düşünme ihtiyacı ve gelişime açıklık (openness to experience) ve sorumluluk (conscientiousness) faktörleri arasında pozitif ilişki varken, düşünme ihtiyacı ve duygusal denge (neuroticism) faktörü arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Hill ve arkadaşları (2013), 167 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmada düşünme ihtiyacı ve genel zeka arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmalarında genel zeka ile düşünme ihtiyacı arasında önemli bir ilişki bulmalarına rağmen hafızayla düşünme ihtiyacı arasında bir ilişki bulamamışlardır.

Tidwell, Sadowski ve Pate (2000), araştırmalarında düşünme ihtiyacı, bilgi ve konuşma yetisi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma Montgomery'deki Auburn Üniversitesi'ndeki 220 (131 kadın, 89 erkek) lisans öğrencisine uygulanan araştırmada konuşma yetisi kontrol edildiğinde, düşünme ihtiyacı ve bilgi arasında küçük fakat önemli bir korelasyon olduğu rapor edilmiştir

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, ölçme araçlarına/veritoplama araçlarına, verilerin toplanmasına ve verilerin analizine yönelik bilgilere ve açıklamalara yer verilir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Araştırmanın bağımlı değişkeni düşünme ihtiyacı, bağımsız değişkenleri temel psikolojik ihtiyaçlar, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, bölüm, algılanan sosyo-ekonomik düzey olup, yapılan araştırma; nedensel karşılaştırma modelidir. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modellerinde, en az iki değişken bulunup bunlardan birine göre gruplar oluşturularak diğer değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir (Karasar, 1994).

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Okul Öncesi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Matematik Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Zihin Engelliler Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği, Coğrafya Öğretmenliği, Müzik Öğretmenliği ve Resim Öğretmenliğinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma grubu basit seçkisiz örnekleme yöntemleri kullanılarak oluşturulmuştur. İlgili özellikler açısından birimler benzer ve sonlu, durağan ve birimlerine ulaşılabilen evren olduğunda, evrenin tüm birimleri listelendikten sonra gerek torba, gerekse seçkisiz sayılar tablosu yardımıyla yapılan ve evrendeki her birimin örnekleme girme olasılığının eşit ve birbirinden bağımsız

olduğu bir örneklemedir (Erkuş, 2011). Araştırmaya 336 kadın, 91 erkek olmak üzere 427 öğrenci katılmıştır. Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünden 57, Okul Öncesi Öğretmenliğinden 20, Sınıf Öğretmenliğinden 49, Matematik Öğretmenliğinden 48, Fen Bilgisi Öğretmenliğinden 77, Zihin Engelliler Öğretmenliğinden 19, Türkçe Öğretmenliğinden 35, Coğrafya Öğretmenliğinden 20, Müzik Öğretmenliğinden 76, Resim Öğretmenliğinden 24 öğrenci araştırmaya katılmıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada Deci ve Ryan (1991) tarafından geliştirilen, Cihangir-Çankaya (2005) tarafından uyarlama çalışması yapılan İhtiyaç Doyumu Ölçeği, Cacioppo ve Petty (1982, 1984) tarafından geliştirilen, Türkçe'ye Gülgöz ve Sadowski (1995) tarafından uyarlanan Düşünme İhtiyacı Ölçeği, kişisel bilgileri edinme amacıyla araştırmacının geliştirdiği Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Bu araçlar hakkında aşağıda bilgi verilmektedir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen, öğrencilerin cinsiyet, sınıf, bölüm, anne-baba eğitim durumu, algılanan sosyo-ekonomik durumu belirlemeye yönelik toplam 5 sorudan oluşan kişisel bilgi formu (Ek-1) uygulanmıştır.

3.3.2. İhtiyaç Doyumu Ölçeği

Öz-belirleme kuramının (Deci ve Ryan, 1985) temel kavramlarından olan psikolojik ihtiyaçların ölçümünde kullanılan, orijinali ABD'de aynı araştırmacılar tarafından geliştirilen (1991), Cihangir-Çankaya ve Bacanlı (2003) tarafından uyarlama çalışması yapılan İhtiyaç Doyumu Ölçeği örnek maddeleri (Ek-2) kullanılmıştır.

Ölçekte bireyin üç temel psikolojik ihtiyacını ölçen 21 madde bulunmaktadır. Özerklik (autonomy), yeterlik (competence) ve ilişkili olma (relatedness) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Her madde 7 aralıklı ölçek kullanılarak derecelenmektedir. Özerklik alt ölçeğinde yedi, yeterlik alt ölçeğinde altı, ilişkili olma alt ölçeğinde ise sekiz madde bulunmaktadır. Her alt ölçekteki maddelerin puanlarının toplanması ile alt ölçek

puanları, bütün ölçeğin puanlarının toplanması ile de toplam puan elde edilmektedir. Denekler yanıtlarını “hiç doğru değil” ve “çok doğru” ranjını kapsayan yedi dereceli bir ölçek üzerinde vermektedir.

İhtiyaç doyumu ölçeği doğrudan ifadeler ile tersine dönmüş ifadelerden oluşmaktadır. Doğrudan ifadeler ile tersine dönmüş ifadelerin puanlanması ayrı ayrı yapıldıktan sonra ihtiyaç doyumu puanı elde edilmektedir. Ölçekten elde edilebilecek puanlar, ölçeğin tümü için 21-147; Özerklik Alt Ölçeği için 7-49; Yeterlik Alt Ölçeği için 6-42; İlişkili Olma Alt Ölçeği için ise 8-56 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan bireylerin temel psikolojik ihtiyaçların doyurulduğunu, düşük puanlar ise ihtiyaç doyumunun düştüğünü göstermektedir (Cihangir-Çankaya, 2005).

3.3.2.1. İhtiyaç Doyumu Ölçeğinin Güvenirliği ve Geçerliği

Ölçeğin güvenilirlik çalışmalarında test-tekrar test güvenilirlik katsayısı, iç tutarlık katsayısı ve madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. 138 öğrenciye iki hafta arayla iki kez uygulanmıştır. İhtiyaç Doyumu Ölçeği'nin toplamına ve alt ölçeklerine dair güvenilirlik katsayıları bulunmuştur. Ölçeğin toplam puana ve alt ölçeklere yönelik iç tutarlık katsayıları ise toplam 250 öğrenci üzerinde Cronbach Alpha yöntemiyle hesaplanmıştır. Ölçeğin iki hafta arayla uygulanmasıyla elde edilen korelasyon .89; özerklik alt ölçeği için .82, yeterlik alt ölçeği için .80, ilişkili olma alt ölçeği için ise .81'dir. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları Özerklik Alt Ölçeği için .71, Yeterlik Alt Ölçeği için .60, İlişkili Olma Alt Ölçeği için .74 ve toplamda İhtiyaç Doyumu Ölçeği için ise .83'dir. Ölçeğin madde-toplam korelasyonları değerleri .33 ile .64 arasında değişmektedir.

Ölçeğin geçerliği, faktör analizi, ayırdedici geçerlik ve ölçüt geçerliği yöntemleriyle bulunmuştur. Ölçeğinin orijinal yapısında belirtilen üç faktörlü yapısının geçerli olup olmadığı doğrulayıcı faktör analizi yöntemiyle belirlenmiştir. Ölçek iki ve üç faktörlü modelde sınanmış ve modeller arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu nedenle ölçeğin orijinaline bağlı kalmak amacıyla ölçek üç faktörlü olarak kabul edilmiştir. Modelin uyum istatistikleri; RMSEA: 0.07, GFI: 0.86, AGFI: 0.82, CFI: 0.82, NNFI: 0.80 şeklindedir. Bu değerler de modelin veriye uygun olduğunu göstermektedir. Elde edilen faktör yükleri .30 ile .77 arasında değişmektedir ve bütün değerler istatistiksel olarak anlamlıdır.

Ölçeğin ayırt edici geçerliği çalışmasında alt-üst % 27'lik grup karşılaştırması yapılmıştır. Elde edilen t testi değerlerinin 3.964 ile 11.454 arasında değiştiği ve tüm maddelerin .000 düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür.

Ölçeğin ölçüt geçerliği kapsamında, özerklik alt ölçeği için sosyotropi-otonomi ölçeğinin otonomi alt ölçeği, yeterlik alt ölçeği için genelleştirilmiş öz-yetki beklentisi ölçeği ve ilişkili olma alt ölçeği için ise UCLA Yalnızlık Ölçeği kullanılmıştır. İhtiyaç doyumu ölçeğinin özerklik alt boyutu ile sosyotropi-otonomi ölçeğinin otonomi alt ölçeğiyle .199, yeterlik alt ölçeği ile genelleştirilmiş öz-yetki beklentisi ölçeği arasında .506 ve ilişkili olma alt ölçeği ile ucla yalnızlık ölçeği arasında ise -.705'lik bir ilişki bulunmuştur (Cihangir-Çankaya, 2005).

Ölçeğin Cihangir-Çankaya tarafından geçerlik güvenirlik çalışmasında Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı .83 bulunmuştur. Bu çalışmada Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı .82 bulunmuştur.

3.3.3. Düşünme İhtiyacı Ölçeği

Cacioppo ve Petty (1982, 1984) tarafından bireylerin düşünme ihtiyacı açısından durumlarını belirlemek amacıyla Düşünme İhtiyacı Ölçeği (Ek-3) geliştirilmiştir. Bu ölçek 1982 yılında geliştirilen 34 maddelik ilk ölçeğin içindeki maddelerden faktör ağırlıkları en fazla olanların seçilmesiyle 1984 yılında oluşturulan 18 maddelik kısa formudur. Yarısı olumlu diğer yarısı olumsuz olarak yazılmış olan maddeler, denekler tarafından 9 dereceli likert tipi bir ölçek kullanılarak yanıtlanmaktadır. Ölçekteki yanıt seçeneklerinin puanları +4 (Bu cümle tamamen beni anlatıyor) ile -4 (Bu cümle tamamen bana aykırı) arasında değişmektedir. Böylelikle bir denegın ölçekten alabileceği puan -72 ile +72 arasında bir noktada olabilmektedir.

3.3.3.1. Düşünme İhtiyacı Ölçeğinin Güvenirliği ve Geçerliği

Düşünme İhtiyacı Ölçeği'nin 18 maddelik kısa formu Türkçeye Gülgöz ve Sadowski (1995) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek Türkçeye çevrildikten sonra ilk aşamada 90, ikinci aşamada 137 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Bu öğrencilerden 71 tanesi her iki uygulamaya da katılmış ve dolayısıyla ölçeğin test tekrar test güvenirliği bu grupta

incelenmiştir. Gülgöz ve Sadowski (1995), Düşünme İhtiyacı Ölçeği'nin Türkçe formundaki geçerlik çalışmasında faktör yapısının ağırlıklı olarak tek faktörde yoğunlaştığını ve sadece iki maddenin her biri farklı bir faktör olmak üzere başka faktörlere yüklendiğini belirtmişlerdir. Bulunan bu faktör yapısı ölçeğin orijinalinin faktör yapısına oldukça yakındır. Ölçek maddelerinin madde-alt ölçeği korelasyonlarına bakıldığında ise, sadece faktör analizinde başka faktörlere yüklenen iki faktörün madde-alt ölçek korelasyonlarının anlamlı olmayacak kadar düşük olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçlara dayanarak araştırmacılar, ölçeğin Türkçe formunun psikometrik özelliklerinin orijinalinin niteliklerine yakın ancak aynı ölçüde güçlü olmadığını belirtmişlerdir.

Düşünme İhtiyacı Ölçeği'nin güvenilirliğini belirlemek amacıyla yürütülen çalışmalar, ölçeğin gerek 34 maddelik uzun, gerekse 18 maddelik kısa formunun güvenilirlik düzeyinin tatminkar olduğunu göstermiştir. Cacioppo, Petty ve Kao (1984) ölçeğin 18 maddelik kısa formunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının .90 olduğunu ve 34 maddelik uzun formu ile aralarında .95'lik bir korelasyon bulunduğunu rapor etmişlerdir.

Sadowski ve Gülgöz (1992a), ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısını .91 olarak bulmuşlardır. Bu çalışmada Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .83 bulunmuştur.

Düşünme İhtiyacı Ölçeği'nin faktör yapısını inceleyen araştırmalarda genellikle, ölçeğin tek faktöre dayanan bir yapıda olduğu görülmüştür (Cacioppo ve Petty 1984; Sadowski 1992). Ölçeğin Türkçe'ye uyarlamasını yapan Gülgöz ve Sadowski (1995) çalışmasında da faktör yapısının ağırlıklı olarak bir faktörde yoğunlaştığını ve her biri başka bir faktöre yüklenen 7. ve 16. maddelerin madde- toplam korelasyonlarının da çok düşük olduğu ve hatta anlamlı düzeyde olmadığı gözlenmiştir. Benzer eğilimli bir sonuç, aynı ölçeğin Demirci (1998) tarafından yine üniversite öğrencileri üzerinde uygulandığı araştırmasında gözlenmiştir. Bu çalışmada da 7. ve 16. Maddeler, benzer şekilde birinci faktörün dışındaki faktörlere yüklenmiş ve madde analizi sonuçlarına göre ayırt edici nitelikte olmadığı belirlenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Veri toplama araçları birbirine iliştilerilerek hazırlanmıştır. Uygulama öncesinde, araştırmanın amacı, önemi, ölçeğin ve formun nasıl yanıtlanacağına ilişkin öğrencilere

bilgi verilmiştir. Verilerin gizli tutulacağı, elde edilen verilerin araştırma dışında herhangi bir amaçla kullanılmayacağı belirtilerek katılımcıların isim ve başka tanıtıcı bilgi yazmalarına gerek duyulmadığı ifade edilmiştir. Uygulama gerekli izinler alındıktan sonra ders saatinde öğrencilere uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan her öğrenci için; Kişisel Bilgi Formu, İhtiyaç Doyumu Ölçeği ve Düşünme İhtiyacı Ölçeği uygulanarak veriler SPSS 17.0 programı ile analiz edilmiştir.

İhtiyaç doyumu ve düşünme ihtiyacı düzeylerinin cinsiyet bağımsız değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının test edilmesinde bağımsız gruplarda t testi, ihtiyaç doyumu ve düşünme ihtiyacı düzeylerinin ikiden fazla düzeyli bağımsız değişkenler olan lisans bölümü, sosyo-ekonomik düzey, anne-baba eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığının test edilmesinde manova kullanılmıştır. İhtiyaç doyumunun alt boyutları olan özerklik, yeterlik ve ilişkili olma değişkenlerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını bağımsız gruplarda t testi, ikiden fazla düzeyli bağımsız değişkenler olan lisans bölümü, algılanan sosyo-ekonomik düzey, anne-baba eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığının test edilmesinde tek yönlü anova kullanılmıştır. Manova uygulanan analizlerde grup ortalamalarını karşılaştırmak için Wilks Lambda (λ) testi uygulanmıştır. Manova için hesap edilen λ ya da F değeri anlamlı çıktığında, grupların bağımlı değişkenler bakımından gözlenen farkların kaynağını yorumlamak için gruplar, her bir bağımlı değişken için Anova ile karşılaştırılmıştır (Büyüköztürk, 2012). İkiden fazla grup ortalamasının karşılaştırılması sonucu anlamlı bir fark bulunduğunda farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi kullanılmıştır. Hata payı .05 olarak alınmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde üniversite öğrencilerinin ihtiyaç doyumu ve ihtiyaç doyumunun özerklik, yeterlik ve ilişkili olma alt boyutları ile düşünme ihtiyacı düzeylerinin cinsiyete, devam edilen lisans programına, algılanan sosyo-ekonomik düzeye, anne-baba eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bulgular verilmiştir. Bulgular araştırmada cevap aranan alt amaçların sırasına göre verilmiştir.

Araştırmada birinci alt problem “Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre düşünme ihtiyacı puanları farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre düşünme ihtiyacı düzeyi puanlarının aritmetik ortalama, standart sapma ve *t* değerleri hesaplanmış ve Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Düşünme İhtiyacı Düzeyi Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve *t* Değerleri

	CİNSİYET	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Düşünme ihtiyacı düzeyi	KADIN	336	46,4	22,41	425	1,456	,146
puanları	ERKEK	91	48,1	19,9			

Tablo 1’de görüldüğü gibi erkek öğrencilerin düşünme ihtiyacı puan ortalamaları ($\bar{x}=48.1$) kız öğrencilerin puan ortalamalarından ($\bar{x}=46.4$) yüksektir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan *t* testi analizi sonucunda

üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyacı düzeyi puanlarında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t(425) = 1.456, p > .05$).

Araştırmada ikinci alt problem “Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre temel psikolojik ihtiyaçlarının doyum puanları farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre temel psikolojik ihtiyaçları doyum puanlarının aritmetik ortalama, standart sapma ve t değerleri hesaplanmış ve Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre İhtiyaç Doyumu Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve t Değerleri

	CİNSİYET	N	\bar{x}	S	sd	t	p
İhtiyaç doyum puanları	KADIN	336	108,9	13,8	425	3,075	,002
	ERKEK	91	103,9	14,09			

Tablo 2’de görüldüğü gibi kız öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlarının doyum puan ortalamaları $\bar{x}=108,9$, erkek üniversite öğrencilerinin puan ortalamaları ise $\bar{x}=103,9$ olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan t testi analizi sonucunda kız ve erkek üniversite öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçlarının doyum puan ortalamaları arasındaki fark kız öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t(425) = 3,075, p < .01$). Bu sonuçlara göre kız öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunun erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmada üçüncü alt problem “Üniversite öğrencilerinin anne-baba eğitim durumlarına göre düşünme ihtiyacı puanları ve temel psikolojik ihtiyaç doyum puanları farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, ilk olarak üniversite öğrencilerinin anne eğitim durumlarına göre aldıkları puanlar hesaplanmış ve Tablo 3’de verilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyacı düzeyi puanlarının ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunun anne eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için çoklu varyans analizi (MANOVA) uygulanmıştır.

MANOVA sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyacı düzeyi puanları ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumu puan ortalamalarında anne eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (Wilks'in Lambda (Λ) = 0.975, $F(8, 842) = 1.32$, $p > .05$). Her bir bağımlı değişken için yapılan tek yönlü anova sonuçları ise Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3

Üniversite Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumlarına Göre Düşünme İhtiyacı Düzeyi ve İhtiyaç Doyumu Puanlarının Ortalamaları, Satandart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları

	Anne Eğitim Durumu	N	\bar{x}	S	F	p
İhtiyaç doyumu puanları	Okur-yazar Değil	28	104,8	14,9	0,528	,715
	İlkokul Mezunu	204	108,4	13,8		
	Ortaokul Mezunu	58	107,2	13,9		
	Lise Mezunu	100	109,1	14,6		
	Üniversite Mezunu	37	107,8	12,7		
Düşünme ihtiyacı düzeyi puanları	Okur-yazar Değil	28	48,3	24,6	1,488	,205
	İlkokul Mezunu	204	46,5	21,9		
	Ortaokul Mezunu	58	49,1	17,2		
	Lise Mezunu	100	45,8	23,8		
	Üniversite Mezunu	37	45,5	19,9		

Tablo 3 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin ihtiyaç doyumu puan ortalamaları ($F(4, 422) = 0,528$, $p > .05$) ve düşünme ihtiyacı düzeyi puan ortalamaları ($F(4, 422) = 1,488$, $p > .05$) arasındaki fark annenin eğitim durumuna göre anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmada ele alınan “Üniversite öğrencilerinin anne-baba eğitim durumlarına göre düşünme ihtiyacı puanları ve temel psikolojik ihtiyaç doyum puanları farklılaşmakta mıdır? ” alt problemine cevap bulmak amacıyla, üniversite öğrencilerinin baba eğitim durumlarına göre aldıkları puanlar hesaplanmış ve Tablo 4’de verilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyacı düzeyi puanları ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunun baba eğitim durumuna göre anlamlı bir fark olup olmadığını incelemek için yapılan MANOVA sonuçlarına göre, üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyacı düzeyi puanları ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunu puan ortalamalarında baba eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (Wilks’in Lambda (Λ) = 0.975, $F(8, 842) = 1.32$, $p > .05$). Her bir bağımlı değişken için yapılan tek yönlü anova sonuçları Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4

Üniversite Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumlarına Göre Düşünme İhtiyacı Düzeyi ve İhtiyaç Doyumu Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları

	Baba Eğitim Durumu	N	\bar{x}	S	F	p
İhtiyaç doyumunu puanları	Okur-yazar Değil	4	101	20,2	0,897	,466
	İlkokul Mezunu	112	106,1	14,7		
	Ortaokul Mezunu	56	108,1	12,3		
	Lise Mezunu	119	108,5	12,5		
	Üniversite Mezunu	132	108,9	15,3		
Düşünme ihtiyacı düzeyi puanları	Okur-yazar Değil	28	43,5	28,8	0,245	,913
	İlkokul Mezunu	204	46,3	23,9		
	Ortaokul Mezunu	58	47,3	19,6		
	Lise Mezunu	100	47,3	18,5		
	Üniversite Mezunu	37	46,8	23,4		

Tablo 4 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin ihtiyaç doyumu puan ortalamaları ($F(4, 418)=0897$, $p>.05$) ve düşünme ihtiyacı düzeyi puan ortalamaları ($F(4, 418)=0,245$, $p>.05$) arasındaki fark babanın eğitim durumuna göre anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmada dördüncü alt problem “ Üniversite öğrencilerinin algılanan sosyo-ekonomik durumlarına göre düşünme ihtiyacı puanları ve temel psikolojik ihtiyaç doyumu puanları farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, üniversite öğrencilerinin algılanan sosyo-ekonomik durumlarına göre düşünme ihtiyacı düzeyi puanları ve ihtiyaç doyumu puanlarının farklılık gösterip göstermediğini incelemek için MANOVA uygulanmıştır. MANOVA sonuçları üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyacı düzeyi ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumu puan ortalamaları algılanan sosyo ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\Lambda = 0.949$, $F(4, 822) = 5.441$, $p < .01$). Her bir bağımlı değişken için yapılan tek yönlü anova sonuçları Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5

Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Sosyo-Ekonomik Durumlarına Göre Düşünme İhtiyacı Düzeyi ve İhtiyaç Doyumu Puanlarının Ortalamaları, Satandart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları

	Sosyo- Ekonomik Düzyey	N	\bar{x}	S	F	p	Anlamlı Fark
İhtiyaç doyumu puanları	Düşük	18	93,52	15,43	10,28	,000	Orta-Düşük
	Orta	384	108,6	13,69			Yüksek- Düşük
	Yüksek	13	108,2	15,56			
Düşünme ihtiyacı düzeyi puanları	Düşük	18	45,8	24,46	0,74	,929	
	Orta	384	46,6	21,78			
	Yüksek	13	46,4	24,16			

Tablo 5 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumu puan ortalamaları algılanan sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterirken ($F(2, 412) = 10,28$, $p < .001$), düşünme ihtiyacı düzeyi puan ortalamaları ($F(2, 412) = 0,74$, $p > .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğrencilerin algılanan sosyo-ekonomik düzeylerine göre temel psikolojik ihtiyaç doyumu puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Scheffe testi sonuçlarına göre sosyo-ekonomik durumunu orta düzeyde algılayan öğrencilerin ($\bar{x}=108,6$) ve yüksek düzeyde algılayan öğrencilerin ($\bar{x}=108,2$) , sosyo-ekonomik durumunu düşük düzeyde algılayan ($\bar{x}=93,52$) öğrencilere göre temel psikolojik ihtiyaç doyumu puanları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p = .05$).

Araştırmada beşinci alt problem “Üniversite öğrencilerinin devam ettikleri lisans bölümlerine göre düşünme ihtiyacı puanları ve temel psikolojik ihtiyaç doyum puanları farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, üniversite öğrencilerinin devam edilen lisans programına göre düşünme ihtiyacı düzeyi puanları ve ihtiyaç doyumu puanlarının farklılık gösterip göstermediğini incelemek için MANOVA uygulanmıştır. MANOVA sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyacı düzeyi puanları ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumu puan ortalamalarında devam edilen lisans programına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (Wilks'in Lambda (λ)=0.936, $F(18, 828)=1.54$, $p > .05$). Her bir bağımlı değişken için yapılan tek yönlü anova sonuçları Tablo 6'de gösterilmiştir.

Tablo 6**Üniversite Öğrencilerinin Devam Edilen Lisans Programına Göre Düşünme İhtiyacı Düzeyi ve İhtiyaç Doyumu Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapma Değerleri ve ANOVA Sonuçları**

Lisans Bölümleri	N	\bar{x}	S	F	p	
İhtiyaç doyumu puanları	Psikolojik Dan. ve Reh.	57	106,8	13,6	1,938	,045
	Okul Öncesi Öğrt.	20	109,5	13		
	Sınıf Öğretmenliği	49	103,6	12,1		
	Matematik Öğrt.	48	107,02	14,2		
	Fen Bilgisi Öğrt.	77	109,1	14,2		
	Zihin Engelliler Öğrt.	19	99,7	16,6		
	Türkçe Öğrt.	35	106,3	17,2		
	Coğrafya Öğrt.	20	107,3	11,3		
	Müzik Öğrt.	76	106,6	12,3		
	Resim Öğrt.	24	106,9	15,8		
Düşünme ihtiyacı düzeyi puanları	Psikolojik Dan. ve Reh.	57	46,2	22,8	0,879	,544
	Okul Öncesi Öğrt.	20	43,3	27,8		
	Sınıf Öğretmenliği	49	46,6	24,8		
	Matematik Öğrt.	48	48,6	22,4		
	Fen Bilgisi Öğrt.	77	48,05	17		
	Zihin Engelliler Öğrt.	19	45,9	26,9		
	Türkçe Öğrt.	35	47,3	19,8		
	Coğrafya Öğrt.	20	48,1	23,7		
	Müzik Öğrt.	76	45,3	20,8		
	Resim Öğrt.	24	46,2	23,2		

Tablo 6 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin ihtiyaç doyumu puanlarında eşit ağırlıklı bölümler olan Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ve Sınıf Öğretmenliği gibi bölümlerin, düşünme ihtiyacı puanlarında ise sayısal ağırlıklı bölümler olan Matematik ve Fen Bilgisi Öğretmenliklerinin puanları yüksek olmasına rağmen yapılan analiz sonucu

üniversite öğrencilerinin ihtiyaç doyumu puan ortalamaları ($F(9, 415)=1,938$, $p>.05$) ve düşünme ihtiyacı düzeyi puan ortalamaları ($F(9, 415)=0,879$, $p>.05$) arasındaki fark devam edilen lisans bölümüne göre anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmada altıncı alt problem “Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre İhtiyaç Doyumu Ölçeği’nin özerklik alt ölçeğinden aldıkları puanlar farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre temel psikolojik ihtiyaçları doyum puanlarının aritmetik ortalama, standart sapma ve t değerleri hesaplanmış ve Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Özerklik Alt Ölçeği Puanlarının Ortalama, Satandard Sapma ve t Değerleri

	CİNSİYET	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Özerklik alt ölçeği puanları	KADIN	336	30,95	5,35	425	1,65	,099
	ERKEK	91	29,89	5,82			

Tablo 7’de görüldüğü gibi kız öğrencilerin özerklik alt ölçeği puan ortalamaları ($\bar{x}=30,95$) erkek öğrencilerin puan ortalamalarından ($\bar{x}=29,89$) yüksektir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan t testi analizi sonucunda üniversite öğrencilerinin özerklik alt ölçeği puanlarında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t(425)=1,65$, $p>.05$).

Araştırmada yedinci alt problem “Üniversite öğrencilerinin anne-baba eğitim durumlarına, algılanan sosyo-ekonomik durumlarına ve devam ettikleri lisans programına göre İhtiyaç Doyumu Ölçeği’nin özerklik alt ölçeğinden aldıkları puanlar farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, üniversite öğrencilerinin özerklik alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının anne-baba eğitim durumları, algılanan sosyo-ekonomik durumları ve devam edilen lisans bölümlerine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için tek yönlü ANOVA uygulanmış ve sonuçlar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8**Üniversite Öğrencilerinin Özerklik Alt Ölçeği Puanlarının Anne-Baba Eğitim Durumları, Algılanan Sosyo-Ekonomik Durumları ve Devam Edilen Lisans Bölümlerine Göre Ortalama, Standart Sapma ve ANOVA Sonuçları**

	Bağımsız Değişkenler	N	\bar{x}	S	F	p	Anlamlı Fark
Özerklik alt ölçeği puanları	Anne Eğitim Durumu	427	30,7	5,47	0,391	,815	
	Baba Eğitim Durumu	423	30,7	5,49	1,544	,189	
	Sosyo-Ekonomik Durum	415	30,7	5,5	8,504	,000	Orta-Düşük Yüksek- Düşük
	Lisans Bölümü	425	30,7	5,46	1,63	,104	

Tablo 8’de görüleceği üzere üniversite öğrencilerinin özerklik alt ölçeğinden aldıkları puanların anne eğitim durumuna göre ($F(4, 422) = 0,391$, $p > .05$), baba eğitim durumlarına göre ($F(4, 418) = 1,544$, $p > .05$) ve devam edilen lisans bölümlerine ($F(9, 415) = 1,63$, $p > .05$) göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuş, buna karşılık üniversite öğrencilerinin özerklik alt ölçeğinden aldıkları puanların algılanan sosyo-ekonomik durumlarına göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($F(2, 412) = 8,504$, $p < .001$).

Öğrencilerin özerklik alt ölçeğinden aldıkları puanlarına göre sosyo-ekonomik düzeyleri arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, sosyo-ekonomik durumu orta düzeyde ($\bar{x}=31,02$) ve yüksek düzeyde ($\bar{x}=30,23$) olan öğrencilerin, sosyo-ekonomik durumu düşük düzeyde ($\bar{x}=25,66$) olan öğrencilere göre özerklik ihtiyaçlarının daha fazla doyuma ulaştığı görülmektedir, $p>0.5$.

Araştırmada sekizinci alt problem “Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre İhtiyaç Doyumu Ölçeği’nin yeterlik alt ölçeğinden aldıkları puanlar farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre yeterlik alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalama, standart sapma ve t değerleri hesaplanmış ve Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Yeterlik Alt Ölçeği Puanlarının Ortalama, Satandard Sapma ve t Değerleri

	CİNSİYET	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Yeterlik alt ölçeği puanları	KADIN	336	29,3	4,86	425	2,24	,025
	ERKEK	91	28	5,05			

Tablo 9’da görüldüğü gibi erkek öğrencilerin yeterlik alt ölçeği puan ortalamaları ($\bar{x}=28$) kız öğrencilerin puan ortalamalarından ($\bar{x}=20,3$) yüksektir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan t testi analizi sonucunda üniversite öğrencilerinin yeterlik alt ölçeği puanlarında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t(425)=2,24$, $p>.05$).

Araştırmada dokuzuncu alt problem “Üniversite öğrencilerinin anne-baba eğitim durumları, algılanan sosyo-ekonomik durumları ve devam ettikleri lisans bölümlerine göre İhtiyaç Doyumu Ölçeği’nin yeterlik alt ölçeğinden aldıkları puanlar farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, üniversite öğrencilerinin yeterlik alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının anne-baba eğitim durumları, algılanan sosyo-ekonomik durumları ve devam edilen lisans bölümlerine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için tek yönlü ANOVA uygulanmış ve sonuçlar Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10

Üniversite Öğrencilerinin Yeterlik Alt Ölçeği Puanlarının Anne-Baba Eğitim Durumları, Algılanan Sosyo-Ekonomik Durumları ve Devam Edilen Lisans Bölümlerine Göre Ortalama, Standart Sapma ve ANOVA Sonuçları

	Bağımsız Değişkenler	N	\bar{x}	S	F	p	Anlamlı Fark
Yeterlik alt ölçeği puanları	Anne Eğitim Durumu	427	29,02	4,92	1,031	,391	
	Baba Eğitim Durumu	423	29,01	4,94	0,163	,957	
	Sosyo-Ekonomik Durum	415	29,03	4,96	4,04	,018	Orta-Düşük Yüksek- Düşük
	Lisans Bölümü	425	29	4,92	1,242	,268	

Tablo 10’da görüleceği üzere üniversite öğrencilerinin yeterlik alt ölçeğinden aldıkları puanların anne eğitim durumuna göre ($F(4, 422)=1,031$, $p > .05$), baba eğitim durumlarına göre ($F(4, 418)=0,163$, $p > .05$) ve devam edilen lisans bölümlerine ($F(9, 415)=1,242$, $p > .05$) göre anlamlı bir fark göstermediği, buna karşılık üniversite öğrencilerinin yeterlik alt ölçeğinden aldıkları puanların algılanan sosyo-ekonomik durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F(2, 412)=4,04$, $p < .001$).

Öğrencilerin yeterlik alt ölçeğinden aldıkları puanlarına göre sosyo-ekonomik düzeyleri arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, sosyo-ekonomik durumu orta düzeyde ($\bar{x}=29,14$) ve yüksek düzeyde ($\bar{x}=30,07$) olan öğrencilerin, sosyo-ekonomik durumu düşük düzeyde ($\bar{x}=25,8$) olan öğrencilere göre yeterlik ihtiyaçlarının daha fazla doyuma ulaştığı görülmektedir, $p>0.5$.

Araştırmada onuncu alt problem “Üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre İhtiyaç Doyumu Ölçeği'nin ilişkili olma alt ölçeğinden aldıkları puanlar farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre ilişkili olma alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalama, standart sapma ve *t* değerleri hesaplanmış ve Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre İlişkili Olma Alt Ölçeği Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve *t* Değerleri

	CİNSİYET	N	\bar{x}	S	sd	t	p
İlişkili olma	KADIN	336	48,7	6,74	425	3,34	,001
alt ölçeği puanları	ERKEK	91	46,02	6,94			

Tablo 11’de görüldüğü gibi kız öğrencilerin ilişkili olma alt ölçeği puan ortalamaları ($\bar{x}=48,7$) erkek öğrencilerin puan ortalamalarından ($\bar{x}=46,02$) yüksektir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan *t* testi analizi sonucunda üniversite öğrencilerinin ilişkili olma alt ölçeği puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t(425)=3,34$, $p<.01$). Bu sonuçlara göre kız öğrencilerin ilişkili olma ihtiyacı doyumlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmada onbirinci alt problem “Üniversite öğrencilerinin anne-baba eğitim durumları, algılanan sosyo-ekonomik durumları ve devam ettikleri lisans bölümlerine göre İhtiyaç Doyumu Ölçeği'nin ilişkili olma alt ölçeğinden aldıkları puanlar farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, üniversite öğrencilerinin ilişkili olma alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının anne-baba eğitim durumları, algılanan sosyo-ekonomik durumları ve devam edilen lisans bölümlerine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için tek yönlü ANOVA uygulanmış ve sonuçlar Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12**Üniversite Öğrencilerinin İlişkili Olma Alt Ölçeği Puanlarının Anne-Baba Eğitim Durumları, Algılanan Sosyo-Ekonomik Durumları ve Devam Edilen Lisans Bölümlerine Göre Ortalama, Standart Sapma ve ANOVA Sonuçları**

	Bağımsız Değişkenler	N	\bar{x}	S	F	p	Anlamlı Fark
İlişkili olma alt ölçeği puanları	Anne Eğitim Durumu	427	48,13	6,86	1,821	,124	
	Baba Eğitim Durumu	423	48,16	6,8	1,134	,340	
	Sosyo-Ekonomik Durum	415	48,17	6,9	7,923	,000	Orta-Düşük Yüksek-Düşük
	Lisans Bölümü	425	48,12	6,85	2,846	,003	*

*Üniversite öğrencilerinin devam edilen lisans bölümlerine göre ilişkili olma alt ölçeğinden aldıkları puanların hangi bölümler arasında farklılık gösterdiği aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 12’de görüleceği üzere üniversite öğrencilerinin ilişkili olma alt ölçeğinden aldıkları puanların anne eğitim durumuna göre ($F(4, 422)=1,821$, $p > .05$), baba eğitim durumlarına göre ($F(4, 418)=1,134$, $p > .05$) anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Buna karşılık üniversite öğrencilerinin ilişkili olma alt ölçeğinden aldıkları puanların devam edilen lisans bölümlerine ($F(9, 415)=2,846$, $p < .001$) ve algılanan sosyo-ekonomik durumlarına göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($F(2, 412)=4,04$, $p < .001$).

Öğrencilerin ilişkili olma alt ölçeğinden aldıkları puanlarına göre devam edilen lisans bölümleri ve sosyo-ekonomik düzeyleri arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, Sınıf öğretmenliği ($\bar{x}=50,5$), Okul öncesi öğretmenliği ($\bar{x}=49,1$), Fen bilgisi öğretmenliği ($\bar{x}=48,69$), Türkçe öğretmenliği ($\bar{x}=48,68$), Coğrafya öğretmenliği ($\bar{x}=48,15$) okuyan öğrenciler Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ($\bar{x}=47,9$), Matematik Öğretmenliği ($\bar{x}=47,7$), Zihin Engelliler Öğretmenliği ($\bar{x}=41,8$), Müzik ($\bar{x}=47,8$) ve Resim Öğretmenliğinde ($\bar{x}=46,6$) okuyan öğrencilere göre ilişkili olma ihtiyaçlarının anlamlı bir şekilde yüksek çıktığı ve bu bölümdeki öğrencilerin ilişkili olma ihtiyaçlarının daha fazla doyuma ulaştığı

görülmektedir. Algılanan sosyo-ekonomik durumu orta düzeyde ($\bar{x}=48,4$) ve yüksek düzeyde ($\bar{x}=47,9$) olan öğrencilerin, sosyo-ekonomik durumu düşük düzeyde ($\bar{x}=41,9$) olan öğrencilere göre ilişkili olma ihtiyaçlarının daha fazla doyuma ulaştığı görülmektedir, $p>0.5$.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyaçlarının ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumuna göre cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, algılanan sosyo-ekonomik durum ve bölümlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin elde edilen bulgular tartışılmıştır.

5.1. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Düşünme İhtiyacı Düzeyi Puanlarına İlişkin Bulguların Yorumu

Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre düşünme ihtiyacı düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla yapılan analiz sonucunda öğrencilerin cinsiyete göre düşünme ihtiyacı düzeylerinin farklılık göstermediği bulunmuştur.

Sadowski (1993), üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında, düşünme ihtiyacı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulmamıştır. Benzer şekilde, Gülgöz ve Sadowski (1995), araştırmalarında düşünme ihtiyacı ile cinsiyet arasında bir farklılık bulmamışlardır. Cenkseven ve Vural (2006), ergenlerin problem çözme becerilerine düşünme gereksinimi düzeyleri ve cinsiyet ortak etkisi açısından bakıldığında anlamlı bir fark olmadığını bulmuşlardır. Başka bir çalışmada düşünme ihtiyacı düzeyi ile cinsiyet arasında aynı şekilde anlamlı bir farklılık çıkmamıştır (Polat, 2008). Polat ve Tümkaya'nın (2010) çalışmasında, düşünme ihtiyacı düzeyi ile cinsiyet etkileşiminde anlamlı bir farklılık çıkmamıştır.

Cinsiyet ile düşünme ihtiyacı arasında ilişki bulunmadığını gösteren araştırmaların yanında, iki değişken arasında ilişki bulunduğunu gösteren çalışmalarda bulunmaktadır.

Gençdoğan (2001), çalışmasında kızlarda erkeklere oranla düşünme ihtiyacının daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Araştırmalarda cinsiyete göre düşünme ihtiyacı puanlarının farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu durum beklentilere uygundur. Üst biliş, zeka ve problem çözme gibi bilişsel etkinliklerle ilişkisi olan düşünme ihtiyacının cinsiyete göre bir farklılık göstermediği, dolayısıyla toplumumuzda özellikle kadınlara bilimsel alanlarda daha fazla imkanlar tanınmalı ve bu alanlara teşvik edilmelidirler. Bu durum toplumumuzun geleceği ve refahı açısından önemlidir.

5.2. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Temel Psikolojik İhtiyaçlarının Doymu Toplam Puanı ve Özerklik, Yeterlik, İlişkili Olma Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgularının Yorumu

Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre temel psikolojik ihtiyaçlarının doymu puanlarının anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla yapılan analiz sonucunda öğrencilerin ihtiyaç doyumlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre ihtiyaç doymu daha yüksek çıkmıştır.

Temel psikolojik ihtiyaçlar; cinsiyetleri, grupları ya da kültürleri ne olursa olsun tüm insanları ilgilendirmektedir. İhtiyaçların doyurulması psikolojik sağlığı etkilemektedir (Deci ve Ryan, 2002). Sarı, Yenigün, Altıncı ve Öztürk'ün (2011) çalışmalarında, temel psikolojik ihtiyaçlar açısından kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Başka bir araştırmada eğitim fakültesi öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçları cinsiyete göre farklılık göstermemiştir (Gündoğdu ve Yavuzer, 2012). Yurt dışında yapılan başka bir çalışmada ise temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunun cinsiyet açısından farklılık göstererek erkeklerin temel psikolojik ihtiyaçlarının doymu kadınlardan daha yüksek çıkmıştır (Waters ve Zakrajsek, 1990; Osberg, 1987)

Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre özerklik, yeterlik ve ilişkili olma alt ölçeklerinden aldıkları puanların anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla yapılan analiz sonucunda öğrencilerin özerklik ve yeterlik ihtiyaçlarının cinsiyete göre farklılık göstermediği, öğrencilerin ilişkili olma ihtiyaçlarının cinsiyete göre anlamlı

düzeyde bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre ilişkili olma ihtiyacı daha yüksek çıkmıştır.

Literatüre bakıldığında benzer sonuçlu çalışmalara rastlanmaktadır. Çankaya (2009) çalışmasında, özerklik ve yeterlik ihtiyaçlarının cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık göstermediğini, ilişkili olma ihtiyacının kızların lehine anlamlı bir farklılık gösterdiğini bulmuştur. Çelikkaleli ve Gündoğdu'nun (2005) yaptıkları çalışmada, üniversite öğrencilerinin özerklik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının kızların lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Başka bir çalışmada ise özerklik ihtiyacının cinsiyet açısından farklılık göstermediği bulunmuştur (Harvey ve Ratter, 2002). Kadınların erkeklere göre özerklik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının daha yüksek çıktığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Kashdan ve ark., 2009).

Genel olarak yurt içi ve yurt dışı çalışmalara bakıldığında bu araştırmanın sonuçlarına paralel olarak kadınların ilişkili olma ihtiyacı puanları erkeklere göre daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuçlara bakıldığında kendi toplumumuzda ve farklı toplumlardaki kadınların çevresindeki insanlarla bağlantılı olma isteği duyarak erkeklere göre çevresiyle daha çok etkileşim halinde olduğunu söyleyebiliriz.

5.3. Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Eğitim Durumlarına Göre Elde Edilen Bulguların Yorumu

Üniversite öğrencilerinin anne-baba eğitim durumlarına göre düşünme ihtiyacı düzeyi ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumundan aldıkları puanların anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla yapılan analiz sonucunda öğrencilerin anne-baba eğitim durumlarına göre düşünme ihtiyacı düzeyi ve ihtiyaç doyumlarının farklılık göstermediği bulunmuştur. Öğrencilerin anne-baba eğitim durumlarına göre özerklik, yeterlik ve ilişkili olma alt ölçeklerinden aldıkları puanlarında farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Araştırmalara bakıldığında baba eğitim düzeyi ile düşünme ihtiyacı düzeyi ortak etkisine bakıldığında, baba eğitim düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Buna karşın anne eğitim düzeyinde anlamlı bir farklılık çıkmıştır (Polat, 2008; Polat ve Tümkaya 2010).

Çocuğun ihtiyaçlarının ve gelişim düzeyinin dikkate alındığı, hoşgörü, anlayış ve sınırlamanın bir denge içinde olduğu aile ortamı çocukların pek çok yönden gelişimi için uygun bir ortamdır. Çocukların davranışları ergenlik dönemine kadar aile bireyleri ile olan ilişkileri tarafından biçimlenir. Anne ve baba eğitim düzeyi ergenin kendilik algısını geliştirdiği bu süreçte herhangi bir farklılık yaratmaz (Sezer, 2010). Anne ve babalar çocuklarının sağlıklı gelişimleri için evde ve dışarda gerekli ortamları çocuklarına sağlayarak ve onlara bu yolda model olarak ileride bağımsız, kendi başlarına kararlar alabilen, sorumluluklarının farkında özerk bireyler yetiştirebilirler. Anne ve babanın bu konuda duyarlı olarak çocuklarına iyi bir yol gösterici olmaları gerekir.

Öğrencilerin üniversite eğitimleri süresince sorumluluklarının arttığı ve tek başına karar vermelerine bağlı olarak sorun çözme becerilerinin de arttığı ve bunun da eleştirel düşünme düzeylerini arttırdığı söylenebilir. Öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri ile ilgili yapılan bir çalışmada anne ve babaların eğitim düzeyleri ile öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Bulut, Ertem, Sevil, 2009; Dil ve Öz, 2005).

Bayraktar'ın (2001), yaptığı çalışmada anne ve baba eğitim düzeyinin temel psikolojik ihtiyaçların doyurulmasında önemli faktörlerden birisi olduğu sonucuna varılmıştır. Nitekim yapılan çalışma sonucu baba öğrenim düzeyi ilkökul ve ortaokul olanların; yeterlik ve ilişki ihtiyaçları yüksek çıkmıştır. Anne öğrenim düzeyi ortaokul olanların; ilkökul, lise ve üniversite olanlara göre ilişki ihtiyaçlarının yüksek olduğu görülmüştür. Çelikkaleli ve Gündoğdu'nun (2005), yaptıkları çalışmada ihtiyaç doyumu puanlarının babanın eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı görülürken, anne eğitim düzeyine göre özerklik ihtiyacı açısından anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Çocukların ihtiyaç ve gelişim düzeylerinin dikkate alındığı, hoşgörü, anlayış ve sınırlamaların bir denge içinde olduğu aile ortamı çocukların gelişimi için önemlidir (Sezer, 2010). Eğitim düzeyleri yüksek olan anne ve babaların demokratik tutumlara sahip olduğu tespit edilmiştir. Demokratik tutuma sahip anne-babaların çocuklarının akademik başarılarının ve problem çözme becerilerinin yüksek olduğu ve sosyal kaygılarının düşük olduğu tespit edilmiştir (Kaya, Bozaslan, Genç, 2012).

5.4. Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Sosyo-Ekonomik Durumlarına Göre Elde Edilen Bulguların Yorumu

Üniversite öğrencilerinin algılanan sosyo-ekonomik durumlarına göre düşünme ihtiyacı düzeyi ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumundan aldıkları puanların anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla yapılan analiz sonucunda üniversite öğrencilerinin sosyo-ekonomik durumlarına göre düşünme ihtiyacı düzeyi ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumu anlamlı bir farklılık göstermektedir. Öğrencilerin algılanan sosyo-ekonomik durumlarına göre ihtiyaç doyumu puanları anlamlı farklılık gösterirken, algılanan sosyo-ekonomik durumlarına göre düşünme ihtiyacı düzeyi puanları anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarına göre özerklik, yeterlik ve ilişkili olma alt ölçeklerinden aldıkları puanlar anlamlı bir farklılık göstermiştir. Sosyo-ekonomik durumu orta düzeyde ve yüksek düzeyde olan öğrencilerin, sosyo-ekonomik durumu düşük düzeyde olan öğrencilere göre ihtiyaçlarının daha fazla doyuma ulaştığı görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin özgürce kararlar alması ve bağımsız davranabilmesi, kendini yaptığı işle ilgili olarak yetkin görmesi ve çevreyle olan iletişimde sosyo ekonomik durumu önemlidir. Sosyo ekonomik durumu yüksek olan bireylerin kişilik gelişimleri, psikolojik sağlıkları ve çevreyle uyumları daha iyi olacaktır.

Bayraktar'ın (2011), yaptığı çalışmada aile gelir düzeyi yüksek olanların özerklik ihtiyaçları yüksek çıkmıştır. Gelir düzeyleri düşük olan ailelerin çocuklarının, gerek psikolojik ihtiyaçlarının gerekse depresyon düzeylerinin yüksek olması; ekonominin psikolojik ihtiyaçların doyurulmasında ne denli önemli ve etkili olduğuna işaret eder niteliktedir.

Koçoğlu ve Akın (2009), sosyo ekonomik durumun düşmesine paralel olarak bireyin sağlığının olumsuz etkilenerek yaşam kalitesinin azaldığını belirtmişlerdir. Bireyin temel psikolojik ihtiyaçlarının doyurulması, hayatta kalmak ve kişisel bütünlüğe ulaşmak için gereklidir (Ryan, Sheldon, Kasser ve Deci, 1996).

Gençdoğan'a göre (2001), ekonomik durum açısından düşünme ihtiyacı ölçeği puanları arasında farklılık bulunmamıştır. Araştırma bulgularıyla paralellik gösteren bu sonuca göre üniversite öğrencilerinin yüksek veya düşük düşünme ihtiyacına sahip olmaları sosyo-ekonomik durumlarına göre değişmemektedir.

Sosyo ekonomik durum kişinin bilişsel faaliyetlerle meşgul olma ve bundan hoşlanma eğilimlerini ifade eden düşünme ihtiyacına göre bireylerde farklılık göstermemektedir. Yüksek düşünme ihtiyacı olan bireyler mantık yürütme, problem çözme ve zengin bir bilgi birikime sahip olur ve yaratılıştan arama, düşünme ihtiyacı içerisinde olup çaba gerektiren bilişsel etkinliklere karşı daha fazla yönelirler.

5.5. Üniversite Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Lisans Bölümlerine Göre Elde Edilen Bulguların Yorumu

Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri lisans bölümlerine göre düşünme ihtiyacı düzeyi ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumundan aldıkları puanların anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla yapılan analiz sonucunda öğrenim gördükleri lisans bölümlerine göre düşünme ihtiyacı düzeyi ve ihtiyaç doyumlarının farklılık göstermediği bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri lisans bölümlerine göre özerklik ve yeterlik alt ölçeklerinden aldıkları puanlar da farklılık göstermemiştir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri lisans bölümlerine göre ilişkili olma alt ölçeğinden aldıkları puanlar anlamlı bir farklılık göstermiştir. Öğrenim gördükleri lisans bölümlerine göre Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği, Coğrafya Öğretmenliğinde okuyan öğrencilerin Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Matematik Öğretmenliği, Zihin Engelliler Öğretmenliği, Müzik ve Resim Öğretmenliği'nde okuyan öğrencilere göre ilişkili olma ihtiyacı puanları daha anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde okuyan öğrencilerin ise Matematik, Zihin Engelliler, Müzik ve Resim Öğretmenliğinde okuyan öğrencilere göre ilişkili olma ihtiyacı puan ortalamaları yüksektir.

Öğrenim görülen bölümler açısından düşünme ihtiyacı ölçeği puan ortalamaları arasındaki farklılığın araştırıldığı bir çalışmada puanların psikolojik danışma ve rehberlik bölümünde okuyan öğrencilerin lehine anlamlı düzeyde yüksek olup, tarih öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin ise aleyhine olduğu görülmüştür (Gençdoğan, 2001). Başka bir çalışmada ise öğrenim görülen bölümlere göre düşünme ihtiyacı puanı değişmiş olup okul öncesi eğitim bölümü ile sınıf öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin düşünme ihtiyacı puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür (Sevinç, 2005).

Özerklik ve yeterlik ihtiyacı puanlarının öğrenim görülen lisans bölümlerine göre farklılaşmadığını gösteren bu çalışmanın dışında özerklik ihtiyacı puanlarının öğrenim görülen programlara göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ve ortalamalara bakıldığında psikolojik danışmanlık ve rehberlik programı öğrencilerinin Türkçe öğretmenliği programı öğrencilerine göre daha fazla özerklik ihtiyacı içerisinde olduklarını gösteren çalışmalar yapılmıştır (Çelikkaleli ve Gündoğdu, 2005). Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin psikolojik danışmanlık ve rehberlik ve sınıf öğretmenliği öğrencilerine göre yeterlik ihtiyaçlarının daha fazla olduğu bulunmuştur (Gündoğdu ve Yavuzer, 2012). Başka bir çalışmada sosyal bilimler alanında öğrenim gören öğrencilerin özerklik ve ilişkili olma ihtiyacı puanları diğer bölümlere göre daha yüksek çıkmış olup, öğrenim görülen lisans programına göre yeterlik ihtiyacı puanlarının değişmediği bulunmuştur (Kesici ve ark., 2003).

Bireylerin doğuştan getirilen özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının doyumuyla kişiler her alanda verilen görevlere karşı kendilerini yeterli hissederek özgürce seçimler yapıp çevreyle sağlıklı bir iletişim kurabileceklerdir (Deci ve Ryan, 2000). Karşılıklı iletişimin önemli olduğu psikolojik danışma ve rehberlik gibi bir bölümde diğer bölümlere göre daha fazla yakınlık, içtenlik ve samimiyet aranır. Psikolojik danışma ve rehberlik bölümü öğrencilerinin ilişkili olma ihtiyaçlarının doyumlanmasıyla, öğrenciler meslek yaşamlarında danışanlarla karşılıklı güvene dayanan bir ortam sağlayarak, yararlı paylaşımlarda bulunabilen ve danışanla daha güçlü bir bağ kurulabilen bireyler olabilirler.

BÖLÜM 6

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçlarına, bu uygulamaya ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.1.SONUÇLAR

Üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyaçlarının ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunu cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, algılanan sosyo-ekonomik durum ve öğrenim görülen lisans bölümüne göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre düşünme ihtiyaçları farklılaşmamaktadır.
2. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre, ihtiyaç doyumu toplam puanları farklılık göstermiş, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre ihtiyaç doyumu puanları yüksek çıkmıştır.
3. Öğrencilerin anne-baba eğitim durumları; düşünme ihtiyaçları ve ihtiyaç doyumları ortak etkisi açısından bakıldığında farklılık göstermemektedir.
4. Öğrencilerin, algılanan sosyo-ekonomik durumları; düşünme ihtiyacı düzeyi ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumu ortak etkisi açısından anlamlı bir farklılık göstermektedir.
5. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümler; düşünme ihtiyaçları ve ihtiyaç doyumları ortak etkisi açısından bakıldığında farklılık göstermemektedir.

6. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre özerklik ve yeterlik alt ölçek puanlarının farklılık göstermediği ancak, ilişkili olma alt ölçek puanlarının farklılık gösterdiği, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre ilişkili olma ihtiyacı puanları yüksektir.
7. Öğrencilerin, anne-baba eğitim durumlarına göre özerklik, yeterlik ve ilişkili olma puanları farklılık göstermemektedir.
8. Öğrencilerin, algılanan sosyo-ekonomik durumlarına göre özerklik, yeterlik ve ilişkili olma alt ölçeklerinden aldıkları puanlar anlamlı bir farklılık göstermektedir. Sosyo-ekonomik durumu orta düzeyde ve yüksek düzeyde olan öğrencilerin, sosyo-ekonomik durumu düşük düzeyde olan öğrencilere göre ihtiyaçlarının daha fazla doyuma ulaştığı görülmektedir.
9. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlerine göre özerklik ve yeterlik alt ölçeklerinden aldıkları puanlar farklılık göstermemiştir.
10. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlerine göre ilişkili olma alt ölçeğinden aldıkları puanlar anlamlı bir farklılık göstermektedir. Öğrenim görülen bölümlere göre Sınıf öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği, Coğrafya Öğretmenliğinde okuyan öğrencilerin Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Matematik Öğretmenliği, Zihin Engelliler Öğretmenliği, Müzik ve Resim Öğretmenliğinde okuyan öğrencilere göre ilişkili olma ihtiyacı puanları daha yüksektir.

6.2. ÖNERİLER

Aşağıda araştırma bulguları göz önünde bulundurularak uygulamalara ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.2.1. Uygulamacılara Yönelik Öneriler

- 1- Üniversitelerde öğrencilerin tatmin edici ve destekleyici sosyal ilişkilere sahip olduğu, çevreyle daha sağlıklı bir iletişim kurarak iyilik hallerinin artmasını sağlayacak bir ortam oluşturulabilir.
- 2- Öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarına göre düşünme ihtiyacı düzeyi ve ihtiyaç doyumlarının farklılık göstermesinin kültür, gelişim, eğitim, beslenme gibi birçok

sebebi olabilir. Öğrencileri bu konularla ilgili bilinçlendirmek ve onlara farkındalık kazandırmak amacıyla ilkokuldan üniversiteye her eğitim kademesinde programlar geliştirilebilir.

- 3- Psikolojik danışma ve rehberlik bölümü öğrencilerinin özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ihtiyaçlarının doyurulmasıyla, yeterliliklerini bilen, kendini tanıyan, bilişsel süreçleri iyi bir şekilde kullanan ve karşısındakiyle iyi bir iletişim kurabilen bireyler olarak, mesleğe başladıktan sonraki süreçte danışana farkındalık kazandırma, model olma ve yol gösterme açısından oturumlarda daha etkili olabilirler.
- 4- Öğretmen adaylarının bu çalışmanın sonuçlarıyla birlikte mesleklerini sağlıklı bir şekilde sürdürmeleri için öğrenim yaşantıları boyunca temel psikolojik ihtiyaçlarının doyurulmasına ve desteklenmesine yönelik düzenlemeler yapılabilir.

6.2.2. Gelecekte Konuyla İlgili Araştırma Yapacak Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- 1- Düşünme ihtiyacı ve ihtiyaç doyumuyla ilgili yaş, sınıf düzeyi gibi değişkenler kullanılarak yeni araştırmalar yapılabilir.
- 2- Düşünme ihtiyacı ve ihtiyaç doyumuyla ilgili araştırmaların kısıtlı olması sebebiyle benzer çalışmalar yapılarak alana katkıda bulunulabilir.
- 3- Düşünme ihtiyacının daha iyi anlaşılması adına başarı, öznel iyi oluş, kişilik gibi farklı değişkenlerin kullanılacağı araştırmalar yapılabilir.
- 4- Öğrencilerin öğrenim gördükleri lisans bölümlerine göre ilişkili olma ihtiyaçlarının neden farklılaştığının anlaşılması için görüşme gibi teknikler kullanılarak konuyla ilgili yeni çalışmalar yapılabilir.
- 5- Temel psikolojik ihtiyaçlar ve düşünme ihtiyacı ile ilgili çalışmalar spor, sağlık vb. farklı alanlarda yapılarak çeşitlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Amabile, T.M., Hill, K.G., Hennessey, B.A., Tighe , E.M. (1994). The Work Preference Inventory. Assessing intrinsic and extrinsic motivational orientations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66 (5), 950-967.
- Andersen, S. M. (2000). Fundamental human needs: Making social cognition relevant. *Psychological Inquiry*, 11 (4), 269-276.
- Arı, R., Üre, Ö., Yılmaz, H. (1999).Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi Eğitimin Psikolojik Temelleri, Konya: Mikro yarımları.
- Baard, P. P., Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2004). Intrinsic need satisfaction: A motivational basis of performance and well-being in two work settings *Journal of Applied Social Psychology*, 34, 2045-2068.
- Baumeister, R., Leary, M.R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.
- Bayraktar, G. (2011). Güreş Eğitim Merkezlerindeki Güreşçilerin Temel Psikolojik İhtiyaçlarının ve Depresyon Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, IX (1),15-23.
- Bulut, S., Ertem, G., Sevil, Ü. (2009). Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerinin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 2(2), 27-38.
- Cacioppo, J. T. ve Petty, G. G. (1982). The Need for Cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, c.42, ss.116–131.

Cacioppo, J. T., Petty, G. G. ve Morris, K. J. (1983). Central and Peripheral Routes to Persuasion: An Individual Difference Perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, c.51, ss.1032–1043.

Cacioppo, J. T., & Petty, R. E. (1984). The need for cognition: Relationship to attitudinal processes. In R. McGlynn, J. Maddux, C. Stoltenberg, & J. Harvey (Eds.), *Social perception in clinical and counseling psychology* (pp. 113-139). Lubbock: Texas Tech Press.

Cacioppo, J. T., Petty G. G. ve Kao C. F. (1984). The Efficient Assessment of Need for Cognition. *Journal of Personality Assessment*, c.48, ss.306–307.

Cacioppo, J. T., R. E. Petty, Kao, C. F. ve Rodriguez, R. (1986). Central and Peripheral Routes to Persuasion: An Individual Difference Perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, s.1032–1043.

Cacioppo, J. T., Petty, R. E., Feinstein, J. A., Blair, W. ve Jarvis, G. (1996). Dispositional Differences in Cognitive Motivation: The Life and Times of Individuals Varying in Need for Cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, c.119, S.2, ss.197–203.

Cenkseven, F., Vural, R.A. (2006). Ergenlerin Düşünme Gereksinimi ve Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması. *Eurasian Journal of Educational Research*, 25 pp.

Chirkov, V., Ryan, R.M., Kim, Y., Kaplan, U. (2003). Differentiating autonomy from individualism and independence: A self determination perspective on internalization of cultural orientations, gender and well being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 97-110.

Cihangir-Çankaya, Z. (2005). Öz belirleme modeli: Özerklik desteği, ihtiyaç doyumu ve iyi olma. Gazi Üniversitesi, Ankara: Yayınlanmamış doktora tezi.

- Cihangir-Çankaya, Z. (2009). Öğretmen Adaylarında Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumu ve İyi Olma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 691-711.
- Cohen, A.R., Stotland, E., Wolfe, D.M. (1955). An experimental investigation of need for cognition. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 51, 291-294.
- Corey, G. (2001). *Theory and practice of counseling and psychotherapy*. (6th ed.). Belmont, CA: Brooks/Cole Thompson Learning.
- Crano, W.D., ve Brewer, M.B. (2002). *Principles and methods of social research*. New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Curtis, P.H., Petty, R.E., Cacioppo, J.T. (1992). Need for Cognition and Advertising: Understanding the Role of Personality Variables in Consumer Behavior. *Journal of Consumer Psychology*, 1(3), 239-260.
- Çelikkaleli, Ö., Gündoğdu, M. (2005). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Psikolojik İhtiyaçları. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 9.
- Çivitçi, A. (2012). Üniversite Öğrencilerinde Genel Yaşam Doyumu Ve Psikolojik İhtiyaçlar Arasındaki ilişkiler. *Enstitü Dergisi*, e-dergi ISSN: 1304-8899.
- Darley, J.M., Glucksberg, S., Kinchla, R.A. (1991). *Psychology* (5th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Day, E. A., Espejo, J., Kowollik, V., Boatman, P. R. & McEntire, L. E. (2007). Modeling the Links between Need for Cognition and the Acquisition of a Complex Skill. *Personality and Individual Differences*, 42, 201-212.
- deCharms, R. (1968). *Personal causation*. New York: Academic.
- Deci, E. L. (1975). *Intrinsic motivation*. New York: Plenum.

Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Publishing Co.

Deci, E.L. ve Ryan, R.M. (1991) “A Motivational Approach to Self: Integration in Personality” Dienstbier, R. (eds.) *Nebraska Symposium on Motivation: Perspectives on Motivation*, Lincoln, University of Nebraska Press.

Deci, E.L., Vallerand, R.J., Pelletier, L.G. ve Ryan, R.M. (1991) “ Motivation and Education: The Self Determination Perspective. *Educational Psychologist*, 26(3&4), 325-346.

Deci, E. L. (1992). The relation of interest to the motivation of behavior: A self determination theory perspective. In K. A. Renninger, S. Hidi ve A. Krapp (Eds.), *The role of interest in learning and development* (pp. 43-70).

Deci, E. L., Eghrari, H., Patrick, B. C. ve Leone, D. R. (1994). Facilitating internalization: The self-determination theory perspective. *Journal of Personality*, 62, 119-142.

Deci, E. L., Ryan, R. M. (2000). The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, Vol. 11, No. 4, 227–268.

Deci, E. L., Ryan, R.M. (2000a). Self determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. *American Psychologist*, 55 (1), 68–78.

Deci, E. L., Ryan, R.M. (2000b). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and New directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25 (1), 54–67.

Deci, E. L., Ryan, R. M., Gagné, M., Leone, D. R., Usunov, J. ve Kornazheva, B. P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former Eastern Bloc country. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 930-942.

- Deci, E. L., Vansteenkiste, M. (2004). Self Determination Theory and Basic Need Satisfaction: Understanding Human Development in Positive Psychology. *Ricerche di Psicologia*, n.1, vol.27.
- Demirci, S. (1998). Düşünme İhtiyacı Ölçeği Psikometrik Özellikleri: Düşünme İhtiyacı, Kontrol Odağı İnancı ve Öğrenilmiş Güçlük İlişkilerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dil, S., & Öz F. (2005). Hemşirelik Yüksekokulu ve Beslenme ve Diyetetik Bölümü öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini etkileyen faktörler. *Zonguldak Sağlık Yüksekokulu Dergisi*, 1(1).
- Doğan, T., Eryılmaz, A. (2012). Akademisyenlerde İşle İlgili Temel İhtiyaç Doyumu ve Öznel İyi Oluş. *Ege Akademik Bakış*, Cilt:12, Sayı:3, ss.383-389.
- Erkuş, A. (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci*. (3.basım). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Fidan, N. (1985). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Fidan. N. (1986). *Okullarda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Fleischhauer, M., Miller, R., Enge, S., Albrecht, T. (2014). Need for cognition relates to low-level visual performance in a metacontrast masking paradigm. *Journal of Research in Personality*, 48, 45–50.
- Garipağaoğlu, Ç., Kılıç, H., Coşkun, Y. (2012). 'Pre-service Teachers' Need for Cognition. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 55, 148 – 154.
- Gençdoğan, B. (2001). Üniversite Öğrencilerinin Düşünme İhtiyaçlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt : 25, No: 2 227-234.

- Glasser, W. (1965). Reality therapy. New York: Harper & Row Publisher.
- Grolnick, W. S., Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1997). Internalization within the family: The self-determination theory perspective. In J. E. Grusec & L. Kuczynski (Eds.), Parenting and children's internalization of values: A handbook of contemporary theory (135-161). New York: Wiley.
- Guay, F., Boggiano, A. K. ve Vallerand, R. J. (2001). Autonomy support, intrinsic motivation, and perceived competence: Conceptual and empirical linkages. Personality and Social Psychology Bulletin, 27, 643-650.
- Guay, F., Mageau, G. A., ve Vallerand, R. J. (2003). On the hierarchical structure of self-determined motivation: A test of top-down, bottom-up, reciprocal and horizontal effects. Personality and Social Psychology Bulletin, 29, 992-1004.
- Gülgöz, S. ve Sadowski, C. J. (1995). Düşünme İhtiyacı Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Türk Psikolojik Dergisi, S.12, ss.3-8.
- Gündoğdu, R., Yavuzer, Y. (2012). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İhtiyaçlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 23, 115 – 131.
- Harvey, V.S., Retter, K. (2002). Variation of gender differences between children and adolescents on the four basic psychological needs. International Journal of Reality Therapy, 21(2), 33-36.
- Haugtvedt, C.P., Petty, R. E., Cacioppo, J. T. (1996). "Need For Cognition and Advertising: Understanding The Role of Personalit Variables in Consumer Behavior.", Journal of Consumer Psychology, 1(3), ss.239-260.

- Hill, B.D., Foster, J.D., Elliott, E.M., Shelton, J.T., McCain, J., Gouvier, D. (2013). Need for cognition is related to higher general intelligence, fluid intelligence, and crystallized intelligence, but not working memory. *Journal of Research in Personality*, 47, 22–25.
- Inglewed, D., Markland, D., Sheppard, K. (2004). Personality and self-determination of exercise behaviour. *Personality And Individual Differences*, 36, 1921-1932.
- İlhan, T., Özbay, Y. (2010). Yaşam Amaçlarının ve Psikolojik İhtiyaç Doyumunun Öznel İyi Oluş Üzerindeki Yordayıcı Rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (34), 109-118.
- Karakelle, S. (2012). Üst Bilişsel Farkındalık, Zekâ, Problem Çözme Algısı ve Düşünme İhtiyacı Arasındaki Bağlantılar. *Eğitim ve Bilim*, Cilt 37, Sayı 164.
- Kardash, C. M., & Noel, L. K. (2000). How organizational signals, need for cognition, and verbal ability affect text recall and recognition. *Contemporary Educational Psychology*, 25(3), 317–331.
- Kashdan, T.B., Mishra, A., Breen, W.E., Froh, J.J. (2009). Gender Differences in Gratitude: Examining Appraisals, Narratives, the Willingness to Express Emotions, and Changes in Psychological Needs. *Journal of Personality*, Volume 77, Issue 3, pages 691–730.
- Katz, D. (1960). The functional approach to the study of attitudes. *Public Opinion Quarterly*, 24, 163-204.
- Kesici, Ş., Üre Ö., Bozgeyikli, H. ve Sünbül, A. M. (2003). Temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. VII. Ulusal PDR Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, Malatya.

- Koçoğlu, D., Akın, B. (2009). Sosyoekonomik Eşitsizliklerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Yaşam Kalitesi ile İlişkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 2 (4), 145-154.
- Kowal, J. ve Fortier, M. S. (1999). Motivational determinants of flow: Contributions from self-determination theory. *Journal of Social Psychology*, 139, 355-368.
- Leary, M. R., Sheppard, J. A., McNeill, M. S., Jenkins, T. B. ve Barnes, B. D. (1996). Objectivism in information utilization theory and measurement. *Journal of Personality Assessments*, c.50, ss.32–43.
- Maslow, A. (1968). *Toward a psychology of being*. Princeton, N.J., Van Nostrand.
- Murphy, G. (1947). *Personality: A biosocial approach to origins and structure*. New York: Harper
- Murray, H. A. (1955), *Types of Human Needs*, (Studies in Motivation, Selected and Edited by D. C. McClelland), Appleton-Centry-Crofts Inc. NewYork.
- Nair, U. K. ve Ronnarayan, S. (2000). ” Individual differences in need for cognition and complex problem solving”, *Journal Research in Personality*, c.34, ss.305–328.
- Osberg, T.M. (1987). The Convergent and Discriminant Validity of the Need for Cognition Scale. *Journal of Personality Assessment* Volume 51, Issue 3, 1987.
- Önen, L. ve Tüzün, B. (2005). *Motivasyon*. İstanbul: Epsilon yayıncılık.
- Özer, G. (2009). Öz-Belirleme kuramı çerçevesinde ihtiyaç doyumu, içsel güdülenme ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarına etkileri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Petty, R.E., Brinol, P., Tormala, Z.L., Wegener, D.T. (2007). The role of metacognition in social judgment. *Social psychology: Handbook of basic principles*, 2nd ed., pp, 254-284. New York: Guilford Press.

Petty, R. E., Brinol, P., Loersch, C., & McCaslin, M. J. (2009). The need for cognition. In M. R. Leary & R. H. Hoyle (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior* (pp. 318–329). New York: Guilford Press.

Polat, R. H. (2008). Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Bazı Sosyo-Demografik Özellikleri ve Düşünme İhtiyacına Göre Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.

Polat, R.H., Tümkaya, S. (2010). Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Düşünme İhtiyacına Göre Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *Elementary Education Online*, 9(1), 346–360, 2010.

Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J. ve Ryan, R. M. (2000). Daily well-being: The role of autonomy, competence, and relatedness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 419-435.

Ryan, R. M. ve Connell, J. P. (1989). Perceived locus of causality and internalization: Examining reasons for acting in two domains. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 749-761.

Ryan, R. M. ve Lynch, J. (1989). Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 60, 340-356.

Ryan, R. M., Sheldon, K. M., Kasser, T. ve Deci, E. L. (1996). All goals are not created equal: An organismic perspective on the nature of goals and their regulation. In P. M. Gollwitzer ve J. A. Bargh (Eds.), *The psychology of action: Linking cognition and motivation to behavior* (pp. 7-26). New York: Guilford.

- Ryan, R. M. ve Brown, K. W. (2003). Why we don't need self-esteem: Basic needs, mindfulness, and the authentic self. *Psychological Inquiry*, 14, 71- 76.
- Sadowski, J.C., Gülgöz, S. (1992). Association of need for cognition and course performance. *Perceptual and Motor Skills*, 74, 498.
- Sadowski, J.C. (1993). An Examination of the short need for Cognition Scale. *The Journal of Psychology*, 127(4), 451-454.
- Sadowski, J.C., Gülgöz, S. (1996). Elaborating processing mediates the relationship between need for cognition and academic performance. *The Journal of Psychology*, c.3, S.130, ss. 303–307.
- Sadowski C.J.& Cogburn, H.E. (1997). Need for Cognition in the big five factor structure. *Journal of Psychology*, 131(3), 307-312.
- Sarı, İ., Yenigün, Ö., Altıncı, E., Öztürk, A. (2011). Temel Psikolojik İhtiyaçların Tatmininin Genel Öz Yeterlik ve Sürekli Kaygı Üzerine Etkisi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, IX (4), 149-156.
- Schunk, D.H. 1990. "Introduction to the Special Section on Motivation and Efficacy". *Journal of Educational Psychology*, Vol. 82, No. 1, 3-6.
- Selçuk, Z. (2001). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Sevinç, M. (2005, 28-30 Eylül). İlköğretim Bölümü Öğretmen Adaylarının Düşünme İhtiyacı. 14.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde Sunulan Bildiri, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, 1-19.

- Sheldon, K. M., Ryan, R. M. ve Reis, H. T. (1996). What makes for a good day? Competence and autonomy in the day and in the person. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 1270-1279.
- Sheldon, K. M. ve Bettencourt, B. A. (2002). Psychological needs and subjective well-being in social groups. *British Journal of Social Psychology*, 41, 25-38.
- Şad, S.N., Gürbüzürk, O. (2009). İngilizce hazırlık öğrencilerinin özbelirleyicilik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* , 15(59), 421-450.
- Şentürk, M. (2009). Öğretim Programının Eleştirel Düşünmeyi Geliştirmeye Etkisinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Diyarbakır.
- Tidwell, P. S., Sadowski C. J. ve Pate L. M. (2000). "Relationships Between Need For Cognition, Knowledge and Verbal Ability.", *Journal of Psychology*, c.134, ss.4–38.
- Tok, E. (2010). Okul Öncesi 1. Sınıf Öğretmen Adaylarının düşünme ihtiyaçları ve düşünme ihtiyacına yönelik görüşleri. *Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:7, Sayı:2.
- Waters, L.K., Grow, Zakrajsek, T. (1990). Correlates of Need for Cognition Total and Subscale Scores. *Educational and Psychological Measurement*, vol.50, no.1, 213-217.
- Webb, D., Soutar, G.N., Mazzarol, T., Saldaris, P. (2013). Self-determination theory and consumer behavioural change: Evidence from a household energy-saving behaviour study. *Journal of Environmental Psychology*, 35, 59-66.

- Wehmeyer, M. (1999). A functional model of self-determination: Describing development and implementing instruction. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 14 (1), 53-62.
- Wei, M., Shaffer, P. A., Young, S. K. ve Zakalik, R. A. (2005). Adult attachment, shame, depression, and loneliness: The mediation role of basic psychological needs satisfaction. *Journal of Counseling Psychology*, 52, 591-601.
- Williams, G. C., Grow, V. M., Freedman, Z., Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (1996). Motivational predictors of weight-loss and weight-loss maintenance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 115-126.
- Williams, G.C., Rodin, G.C., Ryan, R.M., Grolnick, W.S., Deci, E.L. (1998). Autonomous regulation and long-term medication adherence in adult outpatients. *Health Psychology*, 17, 269–276.
- Williams, G. C., Gagné, M, Ryan, R, M. ve Deci, E. L. (2002). Supporting autonomy to motivate smoking cessation: A test of self-determination theory. *Health Psychology*, 21, 40-50.

EKLER

AÇIKLAMA

Sayın Katılımcılar,

Bu çalışmanın amacı Üniversite Öğrencilerinin Düşünme İhtiyaçları ve Temel Psikolojik İhtiyaçlarının Doyumu arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaca uygun Kişisel Bilgi Formu, İhtiyaç Doyumu Ölçeği ve Düşünme İhtiyacı Ölçeği kullanılacaktır. Soruları dikkatlice okuyarak sizin için en uygun olduğunu düşündüğünüz maddeyi işaretleyiniz. Vereceğiniz cevaplar gizli tutularak, hiçbir kişi veya kuruma verilmeyecektir. Araştırmanın değeri ve başarısı sizin katılımınıza bağlıdır. Katılımlarınız için teşekkür ederim.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Aşağıda sizinle ilgili kişisel bilgileri içeren sorular yer almaktadır. İstenilen bilgileri yazıp size uygun gelenleri X işaretini koyarak belirleyiniz.

1-Cinsiyet

Kadın () Erkek ()

2-Bölüm.....

3-Sınıfınız

a) 1

b) 2

c) 3

d) 4

4-Anne-Baba Eğitim Durumunuz

a)Anne Eğitim Durumu

-Okur-Yazar Değil ()

-İlkokul Mezunu ()

-Ortaokul Mezunu ()

-Lise Mezunu ()

-Üniversite Mezunu ()

b)Baba Eğitim Durumu

-Okur-Yazar Değil ()

-İlkokul Mezunu ()

-Ortaokul Mezunu ()

-Lise Mezunu ()

-Üniversite Mezunu ()

5-Sosyo-Ekonomik Düzey

a)Düşük

b)Orta

c)Yüksek

İhtiyaç Doyumu Ölçeği

Aşağıda bireylerin ihtiyaçlarını doyurma biçimlerine dair ifadeler verilmiştir. Lütfen her bir ifadeyi okuduktan sonra, ifadelerin size uygunluk derecesini belirtiniz.

1	2	3	4	5	6	7
Hiç doğru		Biraz			Çok	
değil		doğru			doğru	

1. Hayatımı nasıl yaşayacağıma karar verme özgürlüğümün olduğunu hissediyorum.	
2. Etkileşimde bulunduğum insanlardan gerçekten hoşlanıyorum.	
7. Daha çok kendi başımayımdır ve çok fazla sosyal etkileşime girmem.	
15. Hayatımda ne kadar yetenekli olduğumu gösterme şansını bulamıyorum.	
17. Günlük yaşamımda kendi benliğimi ortaya koyabildiğimi hissediyorum.	
19. Kendimi çoğu zaman becerikli hissetmem.	
21. Genellikle insanlar bana karşı oldukça dostane davranır.	

DÜŞÜNME İHTİYACI ÖLÇEĞİ

Aşağıda yer alan ifadeler, insanların düşünme ve bilme eğilimleri ile bundan hoşlanma düzeylerini yansıtmaktadır. Toplumumuzda bu eğilimlerin ne derece yaygın olduğunu öğrenmek istemekteyiz. Yapmanız gereken, aşağıdaki ifadelerin sizin eğiliminize ne derece uyduğunu belirtmenizdir. Lütfen her ifadeye ilişkin görüşünüzü, ifadenin sol tarafında yer alan noktalı kısma, aşağıdaki düzenlemeye göre uygun düşen sayıyı yazarak belirtiniz.

-4 -3 -2 -1 0 1 2 3 4

Bu cümle tamamen

Bu cümle tamamen

bana aykırı

beni anlatıyor

.....Karmaşık problemleri basit problemlere yeğlerim.

.....Düşünmek benim için bir eğlence biçimi değildir.

.....Düşünme yeteneğimi zorlayacak bir şey yapmaktansa, az düşünmemi gerektirecek şeyleri yapmayı tercih ederim.

.....Bir sorunu kafamda uzun süre yoğun bir biçimde tartışmak hoşuma gider.

.....Yeni düşünce biçimleri öğrenmek bana pek heyecan vermez.

.....Yaşamımın, çözmem gereken bulmacalar ile dolu olmasını yeğlerim.

.....Bence bir nesnenin, kendisinden beklenen işi görmesi önemlidir; işi neden ve nasıl gördüğü ilgimi çekmez.

.....Kişisel olarak beni etkilemesi söz konusu olmasa bile, birçok değişik konuda düşünürüm.